

ФОНД 8
Опис 1
Р-3567
Тернопільської області
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6

Архів з бірому
Горьківсько-Бережанська округа ОЗУ

ПАПКА

для паперів

Сускільсько-коліпирний оклад по Горьківському
наркопому ОЗУ за Бережань, Іваків, Серкець, Івонинь
1946 р.

Машини

Указівні папери: 08 квітень 1946 р.
69 повний 1946 р.

Кількість документів: 7
Кількість аркушів: 46
Збірками: повністю

20 р.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Тернопільської області
Р-3567 1
Опис 1
Справа 8

I. Більшовики:

1. Адміністрація.

Протягом місяця персональний склад більшовицької адміністрації в районах не змінився. На видних постах працюють партійні охідники, які проводять політично-економічним життям районів. По національності - українці в деяких випадках, які становлять росіяни, українізовані та зрусифіковані люди, з яких багато своє національне походження надто конспірують. Доводиться відмітити, що переважачим процент працівників є з Східних Областей СРСР. В останньому місяці в деяких районах /Копичинці, Білобожниця/ адміністрація чимось збільшилася коштом демобілізованих і охідників, які замінили пости, на котрих працювали поляки перед виїдом за Сян і пости, які доі в браку людей були вільні, а їх сповняли працівники, як додаткову роботу.

Серед усіх доводиться відмітити більшість лвосяльних до влади, а між ними і партійних та комсомольців. Деякі ставлять лвосяльними тільки про людське око, але інші то вже погодилися з "долею, що так має бути". До українського населення відносяться неприхильно, називаючи їх на комуністичному кроці бандьорами.

Районна адміністрація була заангажована до організування колгоспів. В тій цілях проводили мітинги по селах і нитискали людей підписувати заяви добровільного вступлення до колгоспів. Працю виконувать добре, бо деякі роблять це з почуття обов'язку, а інші зі страху.

В селах ті самі голови та секретарі та ряд інших працівників з різними клопотами в справі полегшення, а радше комбінування наложених заряджень в районі. Вони стараються улегшити виконання заряджень своїм односельчанам. Безперечно, що між ними знаходиться голота, яка кривдою св своїх односельчан отарається добитися більшої ласки-вищої поста в більшовиків, але це не означає, що всі прихильно ставляться до радянської влади. На голів сіль-рад накладали зобов'язання в справі заснування колгоспів, до яких вони, як і населення, поставилися негативно.

На пошті спеціальних емін не зайшло. Листи дозволено вислати в різні напрями СРСР, а навіть за кордон. Одначе багато листів з невідомих причин пропадає. Висадка пакунків є дозволена, але до арештованих і вивезених на Сибір обмежена. З цього користають працівники, бо по протекції і за хабарі приймають на пошту.

2. НКВД-НКГБ.

Чисельний склад районного НКВД і НКГБ в кожному районі начисляє від 24-25 чоловік. Це люди зі східних областей по національності росіяни, українці і українізовані та зрусифіковані люди.

До помічі НКВД-НКГБ в райцентрах і в деяких селах є організовані станції стрибків. В звітному місяці НКВД звернуло велику увагу на те, щоб в кожному селі організувати станцію стрибків. До стрибків брали в вік 17-50 років життя. Населення різними способами ухилялось від цього, одначе не всім вдалося уникнути цієї служби. Молодь прямо втікала, а "добро вільно" йшли старі та це до того хворі, які, розуміється не могли повнати вище згаданій служби. Стрибки по національності українці, голвно місцеві або переселенці із заходу. В деяких селах /Семківці, Мосів, Білий Потік, Омятівка, Ридодуба / в склад стрибків входять поляки. Начальники і стреди тохних батальонів також українці, голвно охідники-коштинні партизани, або ранені військовики. Частина стрибків до нашого руху ставляться прихильно, але в більшості-це голота, якої населення дуже боїться з причини грабунку і крадежі. Працю в різних селах виконувать різно, це вже залежить від самих стрибків і їхніх начальників. Подекуди, як ідуть на підсідку, то повідомляють куди йдуть, або йдуть так гмрливо, щоб з далека можна було їх почути. Знову інші ніякиминочами лаяють попід хати, підолухують що їм говорить, роблять підсідки на воняних місцях, а дими ходять від хати до хати і опиняють та провіряють незнайомих чужих людей. А вже найгірше від місцевих стрибків-голотників виховатися родинам підпільників, бо такий місцевий голотник знає всіх людей в селі і скоро пізнає чи це місцева, чи чужа людина та, за якою якрає питає НКВД.

Крім цього протягом місяця в цілому терені села були забльковані гарнізонами червоно-армійців з артилерійської частини армії Конєва. Як попередніх місяців, гарнізони кватрували групами від 10 до 40 чоловік. До кожного гарнізону був прикріплений енкаведист, або енкагабист з району, який мів "розробтку" даного села. Під наказом НКВД-НКГБ робили підсідки, ревізії, перевірки господарств та арештували маладих жінок і дівчат. і ввозили на Сибір родини підпільників, яких вдалося їм вилпати.

Замітним цього місяця було переселення родин, в яких є хтось арештований і засуджений більшовиками, з одного села в друге, навіть сусіднє. Переселенцям було дозволено забрати зі собою своє майно, як рівнож живий і мертвий інвентарі. Люди опиралися проти цього, а відтак коли відійшли до своїх сіл до назначених більшовиками, скоро повтікали назад домів. На тих, які вертались домів, більшовики уваги не звертали і не потягали їх до відповідальности. З цього виходить, що більшовикам заляжало на тому щоб знищити матеріально каянських людей, яких перевозили і застрахити інших; щоб через це вдалося скорше zorganizувати колгоспи. Відтак переселенням більшовики стражили людей за найменше невиконання заряджень, нпр.: В р-ні Копичинці найбільше родин мало переселитися до с. Клівинці, отже за невиконання заряджень, опиралися проти підписання заяв до колгоспів і т.п. енкаведисти казали: "Ты не хатиш здась роботать, поедеш в Клівинце и там будеш хорошки гражденином."

В боротьбі з визвольним рухом, крім тероризування українського населення і переслідування повстанців, більшовики застосували ще одну із підлих своїх метод, а саме, провокацію. З причини цього творять провокаційні відділи, в склад яких входять бунші підпільники, які пішли до більшовиків з повинною, вони, рідуючи по терені, виступають, як українські повстанці, щоб через це пізнати і знищити, найбільш свідомий елемент, як рівнож розкохити наші організовані кадри. Наприклад, дн 16. III. в-ві Тереховля в селі Главче енкаведисти арештували Греськів Анну, якої брат в рядах ОУН. На допитах випитували, де перебуває її брат і інші підпільники. При тортурах вище згадана арештована призналася до всього, що знала з орг. справ і погодилася, що покаже всі хати, де кватрують українські повстанці і її брат. Дн 17 і 18. III. Вище згадана звязкова разом з провокаційним відділом в числі 10 осіб ходила до знамих її людей, де представляла більшовиків, що це українські повстанці і просила, щоб прийняли їх на квартиру. Тому, що люди знали про арештування цієї дівчини, більшовицький підступ закінчився безуспішно. Такі провокаційні відділи в бунших підпільників наставляють населення під кутом деморалізації.

Більшовики в варварський спосіб рабують українське населення. Крім прилюдних здирств, як отягання різних драчок, нічю нападають на мирних жителів і ограблюють все їхнє майно. Такі напади мали місце в ос. Малів, Захав, Зелене, Семенів. Таке завдання, щоб тільки грабувати, бити та вистрілювати мирних людей, органи НКВД-НКГБ виконують добре, щоб черезмо здобути для себе кар'єру більше медалей на груди.

Протягом місяця з нашої сторони були втрати три вбитих, а з більшовицької десять. В наслідок терору НКВД-НКГБ арештувало 110 осіб, вивезли на Сибір 12 родин в числі 30 осіб і опалили 3-и, а знищили господарств.

3. Господарка.

Якщо розглянемо матеріальні відносини населення, то можна сказати, що на селі великого браку в ділянці опривізації не має, за винятком деяких переселенців із заходу, які недавно прибули. Довгий час війни довів до того, що вичерпався сільсько-господарський інвентар, якого зараз також не можна дістати. Населення в цьому радико собі по-різному: купували інвентар у виїжджаючих на Польщу поляків, або переробляли, а радше направляли старий в сільських ковалів.

З кінцем місяця населення зачало весняні роботи в полі, в виконанні яких завважилось, що населення бакає використати землю краще, як попереднього року. Весняних робіт селянство не легковажить, але про піднесення господарки взагалі, не дбає, бо до цього доводить більшовицька влада.

На обрібку поля робочі сили виотарчає, хоча не вповні значенні цього слова, але всеж таки справа представляється краще, як попереднього року тому, що багато демобілізованих ЧА повернуло домів та збільшила кількість переселенців із заходу.

Все в половині звітового місяця, а подекуди і скорше, більшовики з

нули велику увагу на заснування колгоспів. В тій цілі представники з району їздили по с. елах і переводили мітинги, на яких захваляли колгоспне життя. Однак селянство не все легковажило собі, а про вступлення до колгоспів, навіть не думало, бо добре бачить нужденне життя колгоспника на СУЗ і знає, як виглядає господарка в радгоспах і підсобних господарствах на ЗУЗ. Радгоспи, які є в терені/Кочубинці, Мшанець, Підгайчики/держуть від більшовицької влади допомогу, яка має бути на закуп сільсько-господарського інвентаря і на виплату робітникам, щоби таким чином переконати людей, що колективні господарства є далеко "кращі", як особні. Однак населення бачить інше: радгоспи одержні гроші розходу ваки на дрібні видатки, не придбавши доброго інвентаря, а приходів з господарки не було жодних.

Продуктив щоденного вжитку є брак, бо ті, що дають більшовиків в коперативах—це мінімальна кількість. За так довгий період воєнного часу населення навчалося радити собі в цьому, а саме: вининков торгівлю і спекуляцією.

Промисел розвинений слабо. По селах можна отримати дрібні ткацькі вартати і декудж спирт-заводи, які протягом місяця були продуктивні. В райцентрах є артілі/кравцівцевців, столярів, боднарів, шьюарів/, в яких робота йде дуже повільно. Крім цього в районі Тереховля є гарбарня шкіри і пегольня, які частинно виявляють свою продуктивність. В районі Гусятин є. Самоудски є крохмальня.

4. Пропаганда.

В цьому місяці більшовики звернули увагу своєї пропаганди на захоплення колгоспів. В тій цілі переводили мітинги по селах, на яких захваляли колективізацію, багатство радпромишловості і могутність Радянського Союзу. Крім цього підготовляли населення до воєнної зівки.

Одне тільки замітно, що більшовики звернули вістря своєї пропаганди проти союзників Англії і США, називаючи їх реакціонерами. Палієм реакції називали Черчілля, який виступив з промовою в Фултоні. Промови його не заперечували, але говорили, що до війни між СРСР, а західними адінтантами не діжде, бо Черчіль є приватна людина і при державному уряді не ванимає жодного урядового поста, а між СРСР, а Англією і США триває союз. Тим, що говорили б про війну в омерочу часі, гровили тирмом, бо таке не можуть говорити тільки вороги народу.

Були випадки, що два більшовики-енкаведноти у прилюдному місці говорили між собою, будьто по тихо, а не чути, щоби всі чули, що війна є не минула, що Англія дасть самостійну Україну, але бандьори не дочекають цього. Такі і подібні розговорення мали причинитися до орієнтації населення на чужі сили—ось яких методів чіпляються більшовики у пропаганді.

В острах і ворожнечі до "бандіровщини" тому, що бояться її впливу на своїх громадян, отараються застрадувати їх, щоби таким чином перевиловити і прихилити до себе. Як примір може послужити ось такий факт: демобілізованим ЧА. говорять, відпускаючи їх домі, що вони отримуться в бандьорамі-бандитами, які вилучать мирних жителів; що бандьори забирають від демобілізованих уніформи, а якщо хто не хоче дати, того отримують. Безуспішність своєї брехливої пропаганди більшовики добре бачуть, і знають, що дійсні факти матимуть перевагу над брехливими.

Більшовики крім усної пропаганди користуються газетами, а в останні появилися пликати, які присвячені до воєнної-посівної кампанії.

5. Шкільництво.

Кількість шкіл за останній місяць не змінилась, як рівнож не змінилась частота дітей. Процентове відвідування сягає від 80-85% з причини матеріальної недооатачі і незрозуміння більшовицької науки, причиною повного є більша кількість не кваліфікованого вчителства. Батькам, а яких діти не відвідували школу, більшовицькі шкільні власти грозили грошовою карою, однак в життя цього не звали.

Більшовицькі шкільні власти велику увагу звертають на навчання російської мови, почавши від другого класу всім школярам навчання російської мови закладене в/ в браку вчителів, які цю мову знали б. В школах на навчання рос. мови звертають більшу увагу, як на навчання української мови та літератури.

4

Крім цього Рішо і партком патюкають учительство виховувати дітей в комуністичному дусі. Однак учителі, навіть з СУЗ до цього поставилися негативно. В школах навчання релігії не проводиться, але в деяких селах священники переводять навчання релігії в церквах. Більшовики цього священникам офіційно не забороняють, але на учительських сесіях директорам звертають увагу і дають наганки за це. Директори оправдуються тим, що церква є відділена від них, нпр.: в Кошичинцях на сесії учителів секретар Партії ганив тих, в яких у селах, де вони навчають, відбувається навчання релігії. А якщо учителі оправдувалися, то він казав, що в копоти туді є стаття, в якій говориться, що є дозволено антирелігійна пропаганда. Тоді директор зі с. Карашинці відповів, що в конституції говориться також про релігійну толеранцію.

Намагання шкільних властей зорганізувати молодь в піоніри та комсомол не приводять до бажаних успіхів.

Учні до більшовиків ставляться з ненавистю. В старших учнів це тяжко завважити, але в молодших/1,2,3 -го класів/заважається це на кожному кроці. Доказом цього може бути виклад вірша "Партизани" во. Хлопівка. Учителька характеризувала більшовицьких партизан, як великих героїв Радянського Союзу. Викладала: "Ваших батьків мобілізували до Червоної Армії, а це люди, які пішли з охоти і з ідеї". На запит, чи учні бачили більшовицьких партизанів, одна дитина відповіла: "Я бачила їх, як вони в Богдановій мамі на леді стягнули чоботи так, що вона боса по снігу пішла до дому.", а друга дитина сказала: "То ті, що на Ужислі зрабували мого вуйка, всіх забрали, аж підлогу видерли.". На перечення учительки, що може це не були більшовицькі партизани, діти відповіли: "Ні, ні, то такі партизани і то більшовицькі.".

Знову іншого дня коли висів портрет Сталіна на ямурку, діти питали учительки: "Прошу пані, а його хто там повісив, о то, якби так живого повісили, то було б файно!".

Майже у всіх районах відбулася учительська сесія в справі іспитів і підготовки до свята 1-ше травня. Крім цього учителям дано доручення, щоб вони були агітаторами при збірці повіски четвертої п'ятирічки.

6. Просвіта.

В терені культурно-освітня діяльність стоїть на надто низькому ступені. В селах не має освітніх товариств, а клуби не діяльні, познимо того, що в деяких селах голови клубів є назначені. В райцентрах в приміщеннях клубів відбуваються забави, в яких беруть участь самі селяни. Крім цього в звітовому місяці в клубах райцентру відбуваються концерти в честь Тараса Шевченка, в програму яких входила більшо російських, як у українських пісень та речитатцій. В цьому місяці рівнож, відсвятковано Міжнародний Жіночий День.

7. Інтелігенція.

В склад радянської інтелігенції входять люди з ЗУЗ і з СУЗ, серед яких є москалі і русифіковані та українізовані жиди. Більшк інтелігенція-це учительство і священники, головна з ЗУЗ. Тут завважається різниця, а саме: старші віком стараються докзати як найбільшу лояльність владі, тому топчуть слідами східняків, хоча, по суті, їхнє відношення до влади є вороже; а молоді віком, головна жінки до визвольного руху ставляться прихильно і не дуже заважають ласки в інспекторів. Учителі з СУЗ які є по селах до визвольного руху і до українського населення ставлять ся також прихильно, радо читають нашу літературу і впитують повстанців. Однак вище згадана інтелігенція орієнтується на чужі сили, а саме на збройний конфлікт між більшовиками, а західними аліянтами. В цьому місяці була так перенята виступом Черчіля з промовою в Фултоні, що творила ряд політичних оплетнів і помірнула їх між собою і між масами.

Міська інтелігенція-це в більшій кількості працівники адміністрації. Тут переважаючу кількість становить інтелігенція з СУЗ. Партійні до визвольного руху ставляться вороже, а безпартійні, яких ставлення ворожнє на є зрозуміле: неопізнання з палюю визвольною боротьбою і виховання в ворожому дусі. Вони чіпляють на могутність СРСР, однак вірши з західних аліянтами не бажать.

Можна лише подумати про відхилення деяких людей, які в розмові оцінюють українську визвольну боротьбу не з московсько-азійським кувінізмом, але об'єктивно, а то і прихильно.

Міська інтелігенція з ЗУЗ - це вірні та щирі працівники, принаймні про людське око, а коли хто думає інше, то зі своїми думками окривається, бо боїться переслідувань зі сторони влади.

Взагалі ж бачиться, що національна свідомість сільської інтелігенції представляється краще від міської.

Чужо-національна інтелігенція до визвольного руху ставиться ворожо, а навіть старається пошкодити.

8. Служба здоров'я.

В терені є 7 шпиталів і 9 аптек, з яких на оселення користає дуже мало. Щого місяця в терені панував тиф, хоч не масово, однак люди лікувалися в більшовицьких шпиталях. В цьому місяці більшовицька служба здоров'я подбала про переведення інекцій проти черевного тифу в школах.

9. Суспільна опіка.

Щоби одержати допомогу потребуючі ходять цілими днями, а навіть тижнями хадити різні справки, різні "удостоверенія" до уряду, аж вкінці одержуть допомогу. В виплаті допомог не дотримуються точности, Крім цього часто орічається, що місячні допомоги потребуючі одержуть щокілька місяців. Допомога, яку дають більшовики є така мізерна, що немає прямо мови, щоби потребуючі могли з одержаних допомог вижитися, доказом чого є інваліди "вітчизняної" війни і рідняні впадших "героїв вітчизняної війни", які залишені під опіку судьби.

10. Відбудова.

В терені, як і попереднього місяця, відбудви не переводиться жодної.

11. Червона Армія.

В звітному місяці нових частин армії не прибуло. По селах даліше квартирували гарнізони артилерійної частини армії Конєва. Під наказом НКВ Д-НКВ робили облави, ревізії, підойдки та переводили арештування. Вони ввдещо зжилися з населенням, а навіть частинно змінилися, та ще не так скоро побудуться московської брусоватості. Політичним життям цікавляться дуже мало, а вперш за все дбають про насичення свого голодного шлунка, шукають нагоди попиту водки і знайти "барашку", якою може бути навіть от стара баба. Часто згадують про третю імперіалістичну війну, але вмовчати не бажають.

II. Поляки:

В цьому місяці відійшов транспорт поляків на Польшу. До виїзду на захід поляки записувалися масово, крім надто малої частини міщанці, що рішилися залишитися. Причиною масового, а радше остатків, виїзду на захід поминаючи вже близький ричинець для переселення назначений владою, було насильне вигнання поляків більшовиками. Бєрав буває, що українці із заходу, яких більшовики призначають до поодиноких сіл, силують вигнати поляків, бо ці не хочуть пустити їх до хатів. В хатах, де мешкали поляки зараз замешкують переселенці із заходу. Села вказані, за виїском кількох /Вілий Потік, Ридодуби, Мосів, Янів, Личківці/, ставть чисто українськими, а навіть, як деось залишився поляк, то він губитья в середовищі українців. Ті, що залишилися, до нас відносятья, будьто, прихильно, новляв, більшовики для нас такі самі, як для нас; так само зває дуть шкуру, як з нас.

III. Жиди:

В терені знаходиться кільканадцять жидів, а всі інші виїхали на захід. Рідні жидів живуть в райцентрах, за виїском райцентру Білобожниця і Пробізна. Крім цього дві родини живе в м. Хоростків. З усіх є два лікарі, які працюють в більшовицьких поліклініках, а крім цього лікують людей правтно, з чого мають великі доходи. Однак всі говорять, що будуть виїжджати на захід. Деякі були вже спаковані, але певідомих причин залишилися, говорять, що тому, що одержали листи з заходу від своїх знайомих, які пишуть, що там матеріальні відносини є тяжкі.

IV. Українське громадянство:

Більшовики старіються здобути собі прихильність українського населення, а терором, який застосували намагалися застрашити його, а застрашувати, відтягнути від співпраці з ними. У висліді аніжко до іншого: населення ще з більшою неапатією відноситься до більшовиків, бо вже добре відчуло на своїй шкірі ту сталінську опіку; але з другої сторони цей терор причинився до зникнення революційності мас, а місце цього займає страх і недовірчивість. Запеклі дії більшовиків проти визвольного руху, деякі втрати і частинний застій у діяльній революційній кадрів, з причини блокади, довела до того, що населення підупало на душі. Тому, що воно живе емоціями, стже хоча бачити наш рух і успіхи в нашій боротьді. Були хвилини, до повстанців було тяжко знайти хату перекватирувати, чи взагалі йому хрещатити перебувати. — це однак не може бути доказом ворожого ставлення громадянства до українського визвольного руху.

Більшовики отримавши в господаря повстанця, вилучать все майно, а наш землянин є так прив'язаний до своєї рідної ст-рихи і землі, до доволі тяжко йому погодитися з думкою про втрату її. В цей, як звало населення, критичний час, деякі люди виказали, на правду, свою жертвенність і посвяту Українській Визвольній Боротьбі, наприклад: в селі більшовики роблять облогу, при чому переводять стислі ревізії і арештування, а в господаря на господарстві кватирують повстанці; господар добре держиться — не застрашений холоднокровно говорить: "Що буде вам, то буде мені".

Взагалі, можна сказати, що, як поодинокі люди, так і поодинокі села, до нашого руху ставляться по-різному: є села морально заломані, де діє сітка сексотів і села, в яких населення держиться добре, не зважаючи на більшовицький терор. Окреме місце займають донощики — сексети, що за для врятування своєї шкіри, або за підлий гріш продають брата-односельчанина, чи дальшого. Переважає кількість населення до таких типів відносяться з погордою.

Політиканство проваджене арширається на вістках, дуже часто неправдивих, що переходять з-уст-до-уст. Воно чекає збройного конфлікту між СРСР а Англією і США і вірить, що в скорому часі до нього дійде. Їхню віру в це підтримав виступ Черчіля з промовою в думтоні.

Постім, дня В. IV. 1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !

655/10

Handwritten signature or mark in blue ink.

4

Суспільно-політичний огляд
/за місяць квітень 1946 р./

І. Більшовики:

І. Адміністрація.

В звітному місяці в більшовицькій адміністрації спеціальних змін не зайшло. Персональний склад по національності в різних районах є різний, та все ж таки переважачий процент становлять східняки/українці, росіяни, українізовані та зрусифіковані жди/. З них партійні займають вищі пости адміністрації, які по більшій часті працю виконують з почуття обов'язку і з любови до "родины". Працівники, звичайно на вищих постах, яких є незначне число часто виявляють симпатії до місцевого українського населення та вільної боротьби. Не зважається в їхнього відношення і в розмовах з ними, однак цілковито їмі збагнути, бо контакт з ними нелегкий.

Працівники в місцевого населення, навіть ті, що до більшовицької влади ставляться ворожо, виявляють надто велику лояльність до влади і радянських людей зі страху, та на страху перед тюрмою працю виконують неохоче.

З цього можна отвердати, що більшовики є вперті в роботі. Вони роботу планують і намагаються, щоб її виконували як слід. Тому не дивно, що всякі завадки, помилки опрания, а навіть саботажу населення, виконуються добре. Крім цього своїми працівниками вкюрюють всесторонньо, наприклад: ангажують до боротьби з українським визвольним рухом, до організування колгоспів, до підготовки до поезки, отягання різних драчок і введення несптаной пропаганди між населенням.

В цьому місяці більшовицька адміністрація різними днями намагалася по селах і наголоса людей, щоб добровільно вступали до колгоспів. Крім цього були заважані до посівної кампанії. В другій половині місяця вели підготовку до отягання поезки IV-ої п'ятирічки. Кожен відповідав за роботу в назначеному участкові.

Ставлення більшовицької адміністрації до різних категорій - партійні ставляться ворожо, мовляв, від малого до старого - це всі банде овці; другі, які придорскуються посади "магача и кичово не ботать", як не шодять населенню, так і не помагають; а треті - цих є найменше, виявляють симпатії до українського населення.

В цьому місяці вивкомати перевозили "учотки" - тижневі військові вивкоми переселенців із заходу і тих, які були зв'язані від військової служби.

В селах адміністрація закидає не зміжком. Претягом місяця були перемучені різними клопотами про обрібку землі і в залеженні колгоспів, що переважно безуспішно. Багато проваляли часу для контролю, хоча на папері, засіяних дри.

2. НКВД-НКГБ

Дивно стало воім, що в комісарів стали міністри. Навіть самі енкаведисти дикувалися такої назви. Це - це один більше аргумент, що СРСР є продовженням давнього російського імперіалізму, а НКВД-НКГБ - наслідником "Царської Охраны".

Знову в районних органах НКВД-НКГБ зайшли деякі зміни, в саме: в р-ні Будаєвців змінено нач. Р. В. НКВД і НКГБ з деякими помічниками; у всіх інших районах переведено реорганізацію органів НКВД і НКГБ. Районне НКВД і НКГБ нач. складає 24-25 чоловік. Про духовий стан енкаведистів і енкагабистів отів важко сказати, бо говорити з ними тяжко, однак з їхнього поведіння бачиться, що це в більшості садисти, які з насолодою катують українське населення і ради доброго життя сповинають свої обов'язки; але слід зазначити, що деякі в ідеї парцять і живуть українське населення.

В звітному місяці НКВД даліше намагалося організувати в кожному селі отапичку отрибків, але ці всі намагання закінчилися безуспішно. Істрибітельні баталіони, які є в районцтрах і деяких селах мають за завдання парализувати наш рух. Вони все то самі, все то при немочі в районі роблять підсідки, ревізії, арештування, і отягають різні драчки а населення. Начальники, яких звичайно повають участкові, - це переважно східняки українці. Істрибітельні баталіони рекрутуються з місцевого населення і переселяються із заходу. Переважаєта відьність - це голода, яка грабує і пересідує українське населення.

В перших днях цього місяця вибранок зі сіл гарнізонів військ НКВД артилерійській частини армії Конєва. Вибранок зі сіл, працюючих з деякими людьми і говорили, що на їх місце придуть інші, які не будуть такі "добрі", як вони. Однак до помочі районам остаточно прикріплені частини військ НКВД. Протягом місяця об'їзди, як на лісі, так і на селі, робили в меншій кількості, але у воєнних місяцях робили підйоми і членські ревізії. Крім того масово арештували масово людей, головне дівчат, закладаючи їм співпрацю з повстанцями. Арештованих в отруйний спосіб тортурують, як наприклад: б'ють дротами, почуть розпеченим залізом, вітають на дерева, а відтак знову приведуть до притомності. Деревлянка, ліс Єлагівщина/. З арештованими поведуться однак масово неважаючи на вік, як рівно без протекують виконувати збитокта невинних людей, нпр.: біла с. Заліва з арештованим 80-ть літнього чоловіка Хомія Степана забрали убрання і обуть, а до го вбили та закопали, деби втерти слідки ганебної роботи.

НКВД-НКДБ навідує агентурну сітку все то через арештування, чи в інших спосіб, як наприклад: з району приїжджають енкаведисти, і окликають до сіл-радн людей, де кажуть кожному зовсім, підняти залу, що будуть доносити, хто не хотів підняти, тому грозили переселенням на друге село/довге/. До сіл, які також було "розробити" були прикріплені частини військ НКВД з енкаведистом, або снайпером з району на постійне квартирування. Такі села є найбільш оторожені.

Щоби знати певний удар НКВД-НКДБ великою до такого способу, як виникли вання українців українцями - підпільниками, які поголосилися до більшовиків з позимов. Зголошені взяти зброю муонть, бо в противному випадку візьмуть їхні руки. Їх організують в провокаційні відділи, а в Теробові є організована група в числі 10-ть чоловік під назвою "Бондоре, адаю!". Цим хотять доказати, що колисьні "бандьори" є не тільки "чужими" людьми в Україні, але водять боротьбу в незалежним рухом, бо вважають його ворогом українського народу.

При помочі таких зголошених НКВД-НКДБ від масов українських повстанців провокує населення і розпитує за активними повстанцями. Доказом може бути ось такий факт: 9. IV нічю до с. Лівівка Слобідка р-н Бухарів прибув провокаційний відділ. Під маскою повстанців зайшли до учительки Снятово-ської Дарії, яка була два рази арештована більшовиками. Зі собою привели зі зв'язаними руками двох людей, яких називали москалями - голотом. Снятовська Д. казала так: "Ти сексотка, ти підписала залу доносити більшовикам про наш рух і за те ми тебе позіємо. Якщо ти дам якийсь свідків, де ти не є сексотка, то ми тобі нічого не будемо говорити.". Поиммо її відговорюваня Снятовську Дарію забрали до ліса, де разом заквартирували. Вище згадана учителька, як своїх свідків, а радше оборонців, що вона не є сексоткою, подала піпільницю Полтавку і Бальківку. 10. IV забрали її до с. Могильниця Стара, деби вона показала їм тих свідків. На квартири, де запровадила Снятовська Дарія, господарі прийшли радо, як повстанців. Більшовики представилися, як українські повстанці і розпитували про Кліма, пролітника 123, Полтавку і інших місцевих підпільників. На квартирах повстанців надто конспіративно. По полудні до Кліма і Грома наїхали залпоки, в цілі контактування з ними. Під вечір більшовик вдержали залпоку від Кліма, з який писав, де він добре знає, що вони не є більшовицькі повстанці, але голота-більшовики і це скоро до них прийде зі своїми хвостами. Прочитавши залпоку зараз же вибралися з квартири. Крім цього нічю, виступаючи, як українські повстанці, ходять по хатах і розпитують чи близько нема голота-більшовиків та збирають харчі, але так "щоби ніхто не бачив і не знав".

НКВД-НКДБ різними способами стараються застрахити українське населення, деби без найменшого опору забрати від нього все, що їм подобається. Дуже часто в причинного доходить до безжестокості, нпр. в с. Довге більшовик з військ НКВД ходив по селі і казали людям, що будуть їх переселювати до других сіл, а якщо хто хоче оставитися, то хай дасть їм горілки і сала.

В звітовому місяці з малої оторожи було 8-ім вбитими, а один ранений а з більшовицької 5-ть вбитими, а 3-и раненими. В наслідок терору, який застосували більшовики, з цивільного населення була збита одна жінка, арештовано 120-ть осіб, з яких частину вже випустили, вивезено на Слб'ір 4-родники//в числі 12 осіб і 5-ть зиндово, а 2-а сплясно господарств.

3. Господарина.

Ще в початках місяця населення зачало в пої роботу. На початку місяця відчуло брак сільсько-господарського інвентаря, але в цьому відношенні собі по-різному: одні позичали другим, деякі мінялися/платили за борону/, інші сирігалися/одного кінця, а другого палку/. Робочої сили на обробітку поля вистарчало, а все ж таки справа передбачалася краще, як попереднього місяця року.

Населення, бачучи, що "кінця війни не видно" стараючись обсіяти землі. Виражали, можна було отримати таке говорення: "А я знав кому го і хто його буде обірати?", "Чи не з того буде." і т.п., одначе - це не було так часто, як попереднього року. Населення працює на полі і старається в час обробітку його, одначе не посвячується цій роботі так, як це було перед війною. Неможливо стараються використати землю, як праватну, так і фільварочну, але досі підземство це не використано. На деяких полях, які в минулому році стояли пусткою, сьогодні бачиться працьовитих переселенців із заходу.

Бачиться, що більшовики не дбають жваво за піднесення господарки, але приймають до уваги її, щоб в цей процес населення перестало думати про особі господарства, але вступало до колгоспів. В тій цілі переважили рад. мітингів, на яких закликавали до "часного" і "заможного" життя. Крім того до сіль-ради покликали людей поодинокі, до них загрозили казати підписувати "добровільно" заяви до колгоспів. "Відсові", яка покликала в перших днях місяця, було змальовано те "радісно" колгоспне життя і було написано, що до колгоспу люди вступають добровільно, а ніколи під примусом. Населення на цьому і опералося, нпр.: Голова сіль-ради каже людям писати до колгоспу і пояснює, що районна влада натискає на це і вони мусять писати. Тоді люди відповіли: Ми до колгоспу не йдемо, а бачи, що там ніщо/вказує на відсові/, що окувати не вільно - це писали трохи мудріші, трохи зліва влада, як кончиккоцька." /Кутець/.

Цим самим голови сіль-рад покликали більшовиків в районі чому люди не вносять вади до колгоспу. На це більшовики відповіли: "Знаєш голова, що інше пишеться, а це інше робиться, а ти роби так, щоб було добре." Населення боїться колгоспів, бо бачило, як живуть колгоспники на БУЗ: за цілий рік тільки працю одержує кілька кілограмів збіжжя і бараболі, з чого не можна вижити. В наслідок цього повстав гомон, що жене колгоспників в пошуку за куском хліба. І так цілими громадами надбручанських селках, а в цьому місяці і за Серотом ходять колгоспники в пошуку хліба через джолі тергани і міняють останній хліб за збіжжя. Населення вказувало більшовикам-агітаторам до колгоспів таких колгоспників і заступало чи, вносячи до колгоспів, вони та-жак подібно виглядали б. На такі і подібні питання більшовики відповідей не давали, а в протилежному випадкові називали їх ледарями і дармоїдами, які не хочуть працювати.

Протягом звітового місяця отакали м'ясо-поставку, а хто не мав м'яса, то куєві курити і дати.

В кооперативах, хоча в малій кількості, повинні були товари, та в це відношенні не задоволені потреб села. Населення всіх товарів/мануфактура цукор/ не одержує, бо управа села і кооперативні діляться між собою.

Тому, що на державній ціні в державних магазинах одержується дуже мало госп. артикулів, стала актуальною спекуляція. На базарах, головне в ярмаркові дні, є різні старі речі, які місцеве населення продає, але це в меншій кількості, та речі нагромаджені під час акцій в населення, які продають більшовики. Зараз найбільш поширена змішана торгівля.

З МТС-ів по довгому зямовому чеканню випустили в ремонт трактори, які почали весільно орання.

В загальному промисловість стоїть на низькому рівні. Великі артілі - це тільки формально налажені заводати, в яких робота йде дуже повільно. Та сама кількість працівників, наприклад кравців, особі зробить це за місяць, що в артілі за рік. Число і продуктивність спирт-заводів і млинів не змінилося.

Тому, що спекуляційні ціни в порівнянні з державними є дуже високі, а крім того різні крачки, на які грошей знаходиться дуже мало. Населення грошей не збирає, бо завжди говорять, що подовзі буде потрібно не їх виміняти.

4. Пропаганда.

В першій половині звітового місяця, подібно, як у попередньому, більшовики на мітингах досліджували реакцію піснів про колективізм, могутність СРСР та про "бандьорів". В другій половині квітня вели підготовку до появи ІУ п'ятирічки. Своє праце виконували повільно, бо пропагандистом ставав кожний працівник адміністрації на кожному місці, посилаючи безупинних вислідів.

Як і попереднього місяця, більшовики відстра своєї пропаганди звернули проти західних союзників Англії і США, а особливо проти "реакціонера Черчіла, який виступив з промовою в Суктоні."

Замітним було те, що возили на косміковичче підпільників, які через провокацію показали живими в руки більшовиків. В с. Яблунів зловленого, з причини провокації, Лука збрала в шкіру з корови з рогами і водили по сс. Сухостав, Тудорів, Боршарозомі. При тому робили з нього різні комедії і посміховиче. На виставі цього передданного в поході сподні, понідокувані по кожина, короткий кабат і одежинний капелюх, з батогом в руках. Люди говорили, що так виглядають бандьорі.

Більшовики, крім усної, шпательної і показової пропаганди користувались пресою. Переважна частина населення більшовицькою пресою не цікавиться, а якщо навіть купує, то на те, щоб було в чого курити, за відміном деяких, що читають. Не викликає в переконання населення, що більшовики брешуть, а преса не бреше. Де сія, головне підмісних газети доходить в малі кількості. Районної газети доставляють точно, а це вже інші, то часто они зникають і в обмеженій кількості. Де сія-ради на урядові приходять два числа газети "Радянська Україна", а 3-4 обласної газети "Вільне життя".

5. Шкільництво.

За останній місяць кількість шкіл не збільшалося, але додатньо змінювалася організація діяль: відвідування сягає до 90%, а те і більше. На це частинно вплинули теплі дні місяця квітня і близьке закінчення шкільного року, бо кривий батько дбає, щоб його дитина закінчила яку небудь справу - класу. Деякі жди-батьки з незрозуміння, на науку дітей не звертають. Рівнож бачиться успішність дітей у навчання, бо навіть ті, що цілий рік не вчилися, може під впливом батьків, зараз звернули увагу на науку. Учителі, які навчання протягом року були заморозили, стараються зараз вже дожити учням закладаний матеріал, але, як учні не сприймають і чи розуміють, то їм байдуже. Великі заморозки є в російській мові, якої навчання обов'язує від 2-ої класи початкової школи. Зрозуміло є, що учителі не знають нових засад, не можуть її добре передати учням. Де є учительні охидники, там навчання російської мови представляється дуже краще.

Більшовицькі шкільні влади намагаються на учительство, щоб вони звернули велику увагу на виховання шкільної молоді в комуністичному дусі. Учительство, яке в більшості само не перевиховане, на це не звертає уваги. Інші цього не роблять зі страху, щоб не зрадили собі населення. На запит інспектора, чому учителя не виховує дітей в комуністичному дусі, але шкільна дитвора ходять до церкви, учительська охидниця відповіла: "Населення села є вірне, отже бажає, щоб їхні діти були виховані в такому ж дусі. Якщо я інше нестунала, то я не могла б бути в селі."

РВНО і Партком стараються організувати гуртки піонерів і комсомолу. Учні до цього ставляться негативно. Учні з нижніх клас не хочуть вступати до піонерів, а коли їх намагаються втягнути силою, то вони в різні способи відговорюються, а навіть в плаччі відкачують зі школи/Хоростків/. Молодь в нижніх класах від комсомолу отагається різними викрутками, але це приходить їм тільки, бо отагають на себе підозріння, внаслідок цього деякі знеохочуються і перестають ходити до школи. В селах мови виробничих /Віля, Косів, Брокун/ і в районі етрах є організовані гуртки піонерів і комсомолу.

Учні до більшовицької влади ставляться з неохочею. В старших учнів до вже тільки добачить, бо вони є більш обережні і знають, щоб не потрапити до тюрми. Знову в молодших - учнів НСН, то це бачиться на кожному кроці, наприклад: На виставі історії учителька сказала, що СРСР побудований на основі теорії Маркса і Леніна; - тут коротко згадує їхню біографію, а описки бере книжку і показує на рисунку Маркса. В цей час діти крикнули: "Вей, який то старший жидера. Аку ми бачили подивимося." Оглядати, таторати між собою.

Відомий учительна показує рисунок Ангеляса, на що діти крикнули: "А той не гірший Носко, бо довга борода." Діти давали учительні різні запити, до яких іншим одне запитало: "Прошу учительки, а вони були жиди?" /Хлопчик на/. Знову на іншому випадку - про Стадіна на учительки запити: "Діти, чи любите Батала Стадіна?", діти відповіли: "Ні, ми не любимо." /Хлопчик на/. Учителки доводяться також розповідати вірші та декламувати перед бій новозькими д. р. святами, бо дитвора не хоче вичитати, а це гірше ви отунати, на концертах. Тут вже інше: малі учень візьмо вірш скромно, як от старий. Зрозуміло, що інше до цього поставилися нієміри і комсомольці. У віршних від навчання хвилинах, як різном в школі дитвора описав революційні ніємі і гуторить про повстання. і Їхні дії, небіж, втрапи.

В цьому місяці представлялося як РВНО і РНК робили на школах контролю. Провірявали стан відвідування і навчання учнів і декуррацію шкільних е дозупи, стінгаєта і т.п. /При тому звертали увагу на комуністичне виховання шкільної молоді.

6. Просвіта.

Клуби, як у попередньому місяці, в культурно-освітній діяльності не про водять жадної роботи. Деякі клуби, в яких часто відбуваються танці і вистає ви та вино, які є в районцях, вичають охидили. Янче грає українськи фільми, чи грають українську драму, то дехто з місцевого населення загли не чує. В селах, де постійно квартирувало більшовицьке військо /Хоростки, Жбунів/ майже щодня відбувалося кіно, але з цивільного населення нікто туди не учав.

7. Інтелігенція.

Коли бачити представників радянської інтелігенції, то бачимо різни- це між інтелігенцією міськом, а сільськом. Основне заняття міської інтелі генції - адміністративна праця. Міська інтелігенція - це вбільності х житий елемент має національно свідомий. У відношенні до влади великі льохієти, пономо ворожого ставлення деяких людей. Малюча вірять в силу і переможність СРСР, а нашими руком не інтересується, та вказав його, як "ворога народу". Крім того є інтелігенція, яка інтересується нашими руком, але вона у власні сили не вірять. Вона вважає, що УСД може повстати при помочі Англії, або США, бо власник сил до боротьби з нас "замахо". Життя міського інтелігента, за впливом англійців, перенесене вожими на достачам. Тому, що зарплата не вистарчає на удержання, міська інтелі- генція займається спекуляцією. Кожного армарочного дня можна отримати радянського інтелігента на базарі зі старими речами, або в речам, які одержали в кооперативах. В наслідок цього іде парікання, в якого втворюється спеціальне до влади, бо багато є таких, які погодилися з біль- шовицьким режимом, щоб тільки вони мали особноте забезпечення. Вони на- рікань і самі не знають на це, як різном на знають чого хочуть; хочуть в кожному випадкові не зла, а добра.

Сільська інтелігенція представляється краще від міської ні оглядом національної свідомості. Вона має більшу можливість бачити наш рух і за- пізнатком з нашою визвольною боротьбом. Пі, які є льохієтами, то тільки про жадське око, але по- оуті Їхня ставлення до влади є вороже. Знаходять ся і такі, що до більшовицької влади ставляться прихильно. Перні інтерее- сується нашими руком, читають нашу літературу і отримують з повстанцями, але тому, що боятся переслідування зі стороны влади, роблять це надто конспіративно. Одначе всі у власні сили не вірять; більшість має зброй- ного конфлікту між СРСР, а Англією і США. Більшовицьку прову читає, де найбільшу увагу звертає на статті про конференції і інші політичні сар- сарани, в яких експлуатує висновки, що війна між західними альянтами, а біль- шовицями повденні виступає. Своєю працею вбільності виконують зі страху, а не з почуття обовязку. Життя радянського інтелігента на селі пред- ставляється дещо краще від міського, бо його піддонаєє населення.

Інтелігенція в СУЗ в більшій кількості перебуває в районцях і містах, як в селах. Вони не більші часті мало звязані з українськом визвольном боротьбом. Українських повстанців мають представників, як кі- монських прихильників, бандитів, які звязані з місцею населення. Деякі діяли до переконання, що справа представляється інше, як Їм говорено, але біль- шовицьки, бачачи "бандорозширення" на кожному кроці виконують Їм націоналіст- нашої боротьби, у ві до багато вірять. Інтелігенція в СУЗ, головню учите-

лі по селам, які мали можливість бачити наш рух, думають інше: визвольну боротьбу приймають за доцільну, а на українських повстанців дивляться, як на людей, які пішли цілковито в нелегальне життя з ідеї. До визвольного руху ставляться прихильно, а принаймні не існують. Переважаючи кількість інтелігенції в СУЗ живе гулячим життям, за яким втрачає своє національне почуття.

8. Служба здоров'я.

В тороні в 7-ім інституті і 9-тій аптек, з яких населення користує як же мало. Крім цього в останньому місяці створено кілька сан. пунктів в декількох селах. До такого сан. пункту прикріплюють медсестру чи фельчера, звичайно зі східних областей, які відповідають за роботу. Медикаментів надають в обмеженій кількості, оправдане тим, що наклади дають більшу кількість, то бандюри заберуть усе. Як на інші ділянки праці, так на службу здоров'я не в усіх районах звертають однакової уваги, крім в р-ні Білобожниця служба здоров'я свою роботу цілковито занедбує.

9. Суспільна опіка.

З допомоги, яку дають більшовики, потребувачі не можуть вижити, доказом чого є інваліди "вітчизняної" війни, які цілими громадами блукають по ринках за просями хлібом. Деякі інваліди прямо сльозами збирають гроші від продавців. Населення відповіло на це реакцією, як наприклад: в Коничинцях в ярмарочний день ходило 6-ть інвалідів і з криком відносилось до тих, що не хотіли давати грошей, а Надія Токмі вкочила цукор, бо вона говорила, що не має грошей, мовляв, нам мусять всі дати, бо ми вояки за "родину". Тобі одна з жінок зачала говорити "літанія": "А ми це мусять вам помагати, як ви герої СРСР, то хай держава вам дає забезпечення і хай вами опікується. Ви чого так ходите? а ви само вояки! Вам не встидно?" Інваліди не відповіли ані слова, але спокійно відійшли далі і минаючи кілька людей, які це чули, продовжували свою роботу.

Допомогу одержують матері ново-народжених дітей, яких батьками є неоналі червоно-армійці чи інші більшовики.

В деяких районах/Теребовля, Коничинці/ є закладні дитбудні для дітей зі східних областей.

10. Відбудова.

В цьому місяці більшовики направляли задієно-дорожню ділянку Доростків - Хоростків, на відстані 5-ть кілометрів, Доростків - Коничинці на відстані 4-и кілометри і Коничинці - Гусятин на відстані 6-ть кілометрів. В місцях, де є величезні звисюють, а де є низини підкошуть. Крім цього відбудовують малі мости через рови та потічки, але ця така мала робота йде їм дуже повільно.

11. Червона Армія.

Цього місяця червоно-армійців перебувало дуже мало, бо вже в перших днях місяця зі сьм вибралось частини армії Консва.

Частини Червоної Армії перебували в районі Коничинці і Теребовля та в сс. Хоростків і Яблунів. Їхнім завданням було: поперне відпочинок, а на початку цього місяця звернули більшу увагу на військовий перевикін. Їх ангажували до боротьби з визвольним рухом, однак не всі до цього ставились однако. Більшість їздило по селах, де під наглядом ІМВД робили різні облави, грабуни і зникалися над українським населенням. Знову ці, які кватирували в с. Яблунів, до місцевого населення ставились прихильно. Цього місяця війська ІМВД робили облаву, при чому грабували місцево населення. Червоно-армійці довідавшись про це, відібрали від них награбовані речі і віддали населенню.

Найже кожний червоно-армійць криє дістатися до дому і захити часливим життям, але дуже часто чується вислови: "В армії біда, а з дома це гірше". Багато говорять про краще життя комгоспника на сході, і життя селянина в інших країнах на заході.

Важкої байдості в них не має, а до своїх командирів ставляться не доверливо.

II. Польки:

В звітовому місяці поляки, які ще не вийшли на захід, до більшовиків були вельми наставлені, з причини вимушени їх більшовиками вийждати на захід. До паного духу і до українського населення ставляться в переважній частині кількості прихильно. При кожній зустрічі з українськими повстанцями питають, чи менше треба вийждати на захід, чи можуть лишитися жити на Україні. Серед цих зникаються мінімальна кількість польських публіцистів Польське населення орієнтується, що дійде до збройного конфлікту між СРСР, а Англією і США, в якому дві останні держави розгромлять першу і створять польську державу. Тут в думках стрічаємо розбіжності, а саме: одні говорять, що Польща буде в границях теперішньої Польщі, а другі, що аж по Збруч.

III. Жиди:

Число, заняття і умовини праці жидів не змінилися від попереднього місяця

IV. Українське громадянство:

Закінчення зими і вибрання гарнізонів зі сіл, довело до того, що Українське громадянство, відкинуто середішнє, а впері з тим піднеслося на душі. Вони вірять, що з цим весном, чи навіть літом настануть політичні зміни, а саме: збройний конфлікт між СРСР, а Англією і США, а відтак революція в кутрі СРСР, аж опісля повстання Української Самостійної держави. Зазначають, що на революцію орієнтується менша частина, а більшість вважає, що по війні Англія і США призначить Україну. Внаслідок цього кружляють різні вістки, що війна сьогодні - завтра. Дуже часто можна почути, що більшовики знімають, бо вже навіть родини опиниводитів "вийждуть" в Чорткова, а інші, то вже опановані чекають.

Населення опиняєне весном і політичними сондіваннями на краце майбутнє, бачучи посиленій наш рух, до українських повстанців ставляться прихильно, забуваючи про старх, який так сильно був вкорінений в попередньому місяці. Не до ставлення до нового руху українство можемо поділити на три групи. Одні - це люди, які вважають нашу боротьбу за децільну і вірять в її успіх. Вони допомагають нам незважаючи на всі перешкоди і репресії зі сторони більшовиків. В них бачиться велику моральну солідарність. Другі - це люди, які, мовляв, співчувають нам і вірять в децільність нашої боротьби, але з причини зимової нахили більшовиків і провокації, боляться з нами держати стосний контакт, говорячи тако: "Сьогодні буду прихильно ставляться, буду приймати на квартиру підпільника, а його зламають, то буде водити по катах, де кватрував." В таких людей бачиться взаїмне недовіра. Треті - це тип, які чи то з власної охоти, чи під наптинком пішли на службу більшовикам. З них маде є прихильниками більшовицької влади, але в нашу перемогу не вірять і чювають на око СРСР. Вони по більшій частині служать більшовикам, щоб охоронити свою шкуру. Зараз можна почути, що ці типи затревожилися і питають себе, що буде зими, як більшовикам провалиться ся. Вони розвідуєть, що люди про них говорять, а якщо довідаються, що підозрівають їх в агентурній роботі, то виправдують ся, що вони нічого не винні - це тільки наклепи на них. Такі типи мають старх перед нами і хоча не всі, то частина вірять, що карк їм не минути.

I. Більшовики:

1. Адміністрація.

Адміністрація в районному центрі начисляє 50-60 чоловік; з того перерахунок кількість становлять люди зі східних областей/українці, росіяни і українізовані та арифіковані жиди/. Більші відповідальні пости займають партійні, а менші відповідальні безпартійні, в тому числі місцеві українці, які в більшості являються допоміжними силами. Партійні, як росіяни, так і українці, живуть в багатих умовах, як безпартійні, головним чином місцеві українці, прикладом чого може бути зарплата: партійні місячно одержують дві, а то і більше тисяч, а місцеві 200-400 руб., при виплаті яких обтягають річного роду соціального забезпечення, позикки і т.п. Жиди на прожиток з усього залишається 25-70% зарплати, за яку можна купити на базарі кілограм масла і кілька буханців хліба. Партійні, крім значної видної платні, мають змогу набувати в державних пінах речі щоденного вжитку, чого не одержують інші.

Більшю адміністрація/голови, секретарі, філагенти, десятники/-це майже всі місцеві українці, яких по більшій частині більшовики втягнули до роботи силор. Переважає кількість до своєї праці ставляться пасивно, про що свідчать зміни в обірі нових во. Задрість вже 8-ий голова, в Струсівській Слобідці 5-ий/наказ під натиском працівників з району і зі страху перед арештуванням змушені виконувати наложки на них обов'язки. Крім цього до кожної села є прикріплений працівник з району т.зв. "стиковий", який проводить мітинги, перевіряє роботу сільської адміністрації і подає вказівки на удуче.

В звітувomu місяці частина районної адміністрації, участкові і сільської адміністрації були заангажовані до стягання т.зв. "позикки на відбудову народного господарства в четвертій отакинській п'ятирічці". В перших днях, то 2-го, 3-го, 4-го і 5-го травня більшовицька адміністрація була звернула всю свою увагу на стягання "позикки".

Рішуче цього місяця видано заарештування про контингент мяса і молока на 5-ть літ наперед.

В кожному районі відбулось "совещание" голів і секретарів сільрад, на яких обговорювалося справу позикки, податків, дачу молока і мясопоставку. На "совещанні" в р-ні Будзанів і Тереховля секретар РНК говорив, щоби очистити лугунську базу, яка є на полях біля с. Семенів від каміння. Каміня в базі призначено возити на відбудову доріг. До цієї роботи призначено в кожного села по кілька людей і підвод.

2. НКВД-НМТБ.

В звітувomu місяці в органах районного НКВД-НМТБ спеціальних змін не було, як рівно не змінився персональний склад. Інкаведисти і енкагабисти - це заваяті коунисти, які по-варварському розправляються з українським населенням до дисципліни НКВД і НМТБ належить відділ військ НКВД в силі від 100-200 чоловік в кожному районі. До помочі парализувати наш рух служать істребительні батальйони, які є по декілька селам і в районних центрах. Вони беруть активну участь в боротьбі проти нас, більшовикам допомагають в арештуванні людей і в стяганні різних податків з населення. Істребительні батальйони рекрутуються з місцевого населення і нерезидентів із заходу. Частина отримані овідомі українці, яких більшовики масово звербували до роботи, але більшість-це люди, які на сміло виконують свої обов'язки. Вище згадані війська НКВД були заангажовані до стягання позикки, контингенту молока та мяса і т.п., при чому дуже часто робили ревізії і грабували до їм подобалося/гроші, убрання, уку, масло, сало/. Вище згадану роботу виконували днем, а підвіди і перевірки в селам нічю.

В звітувomu місяці органи НКВД і НМТБ провели велику терористичну роботу між населенням: постійно арештували людей, яких після кількох днів а то і годин випускали. З арештованими поводяться в отрашній спосіб/кидають їх в підвалі киплячої води, б'ють, розбирають їх до нага, а жінок знаходять/Струсів/. Крім цього моральним та фізичним опосередком намагались звербувати до агентурної роботи. При звільненні з тюрми наказують людям

щоби вони подавали до району прізвиська всіх людей, які будуть розпитувати їх/арештованих/про це питання в термі/це найбільш практичне струсівський район/.

В білльш воєнаних овлах, більшовики, крім вище наведених методів терору, вважали за провокаційну методу, а саме: ходять ніччю понід хати і оту каччи до вікон, щоби відчинити, покликаються на відомі їм повстанці ців. Крім цього водять зі собою ,будьте ранених повстанців/стрибків в чу жого сада, щоби утотожити акцент мови, шукаючи звязку з місцевими повстацями, бо вони "марть до них певні справи". Уто не хоче впусити до хати, не радо їх приймає і каже, що не знає хадних повстанців, того називають ожеотом, буть, а подокуди/Дарахів/виводять на двір і вшавть "за те, що в він ожеот і помагає більшовикам". Одначе, воєні провокаційні "тріки" не приводять до бахань успіців, а навпаки відомно впливають на мирне насеженя, якому не дають спокійно переночувати. Деякі люди, не знаючи підлости НМВД-НМГБ, далися підманути і повірили, що вони ,дійсно, приймають українських повстанців. Більшовики, після такого широго прийаття, господарів арештували, а їхні господарства грабували і цілкомито нищили/Кливінці, Могильниця/. З цього бачимо до якої підлости допускаються "найкраці" органи СР СР НМВД-НМГБ. В наслідок цього методу більшовикам вдалося зловити двох повстанців, які, вважаючи, що це свої, прийшли еконтактуватися з провокаційним відділом/, а яких оди добре держався, майже не говорив, нічого не зрадив, а навіть не признався до свого імя та прізвиська, говорять, що в термі повісився; знову, другий, який частинно задомався і деще воєнав, після більшовикам на руку і перед людьми говорив, що його більшовики помикували.

В звітувому місяці з нашої сторони було 20-ть вбитих/6-ть запільників/, а два зловлєнних живими, а з більшовицької сторони 14-ть вбитих, а окало 20-ть ранених. В наслідок жорстокого терору іпровокації засудованих більшовиками, з цивільного населення було 2-а вбитих, около сотні арештованих та 6-ть зикцєнних, а 30-ть спалєнних господарств.

3 .Господарка.

Під оглядом економічно-господарським населення знайшлося в досить непоганому становищі, а саме: відчуває брак хліба, одягу і конечно потрібних річей щоденного вжитку. Рівнож відчувається брак деяких ярх культур, щоби засіяти поле. Переселєнці із заходу, які в останнє прибули живуть в крайній нужді так, що змушені ходити за прошеннм хлібом, а коли і це не вистає, то зачинають красти. Через брак насіння, тяглої сили і сільсько-господарського знаряддя багато землі наділеної переселєнцям зістало не обробленої. Більшовики в тому напрямку не давали жодної помічі, а навпаки в овлах, де були фільварки, людям пришепучували обсіяти певну частину землі для радгоспу. В наслідок цього селяни покидали свою роботу, а йшли робити "на нащик" - до радгоспу. Крім цього населення використовували на воєні дихури, стійки, форшани, шильварки і т.п.

В терені більшовикам вдалося організувати кілька колгоспів, яких учасниками є сільський актив і багаті, яких до колгоспів загнав страх перед вивозом на Сибір і переселєнням на друге село. Одначе можна сказати, що більшовикам колгоспів не вдалося організувати. Причиною негативного ставлення до колгоспів по більшій часті були колгоспники зі сходу, які отверто висловлювалися пре гелод на ОУЗ.

В терені поєнку збирали від 2-го до 10-го травня, але найбільший наєтєк був в днях 2, 3, 4 і 5-го травня. До отагання поєнки ІV пятадїтки були заангажовані всі працівники більшовицької адміністрації і військо Н МВД. При "добровільному" отаганні поєнки вастусували таких методів: представники в районі, в тому числі і хтось з НМВД-НМГБ в кількома воєнних /військо НМВД/ і місцевим уновноваженнм по перивідчинні поєнки заходили д до селян і накладали на них відповідку - бахану для себе суму грошей, яку кожний муєві до трьох дєнь злєхити. Ато відмовлявся, це не воєні злєхити наложеної суми, того арештували, нпр.: в о. Струєв арештували Дибущника Миколу за те, що він не хотів підписати заяви на 600 крб., а давав тільки 300 крб.. Арештованого держали кілька днів, а звільнили аж по здачі більшовиками наложеної грошей. В інших людей, які відмовлялися від наложеної кількості грошей, сіксували майно під загрозою конфіскації.

Крім цього більшовики переводили рад мітингів в справі позички і здачі мов на та мов. Мітинги переводили представники з райоку, голови і секретарі сіль-рад. На мітинги в першу чергу скликали десятники, однак населення, п'яного своєї цікавості, до будуть говорити-брекати, не йшло. Тоді більшовики ходили по селі, даючи людям і робили обшару - обшару на яхи. На мітингах в справі позички говорили про konieczність відбудови СРСР та окрилення його, до червоні хочуть з ними воявати, отже вони мулять бути готівими. Говорили про виконання і перевиконання IV Сталінської Пятирічки, відтак означували строк, а відтак слали погрози на адресу тих, які будуть саботувати.

В тереті кружляли неймовірні вісті - жептана пронаганда отворена більшовиками, доказом чого можуть бути нижче наведемі приклади. Деяк там на колудне був біл, а злого відбився один повстанець на кілька днів. По прибутті до відділу повстанців не довіряли і щоб переконатися чи він не став агентом приперутили йому збити начальника копичинецького НКВД. Переодягнений повстанець пішов в місто, до його "часовий" переданав і закінчив при цьому великий ніч, який він мав виконати атентат. При допитуванні вінде згадавши повстанець признався до своєїго приперучення наложеного йому провідником відділу. Той же повстанець викрив всі кривілки, які знав. Між іншим викрив кривілку в Яблонівському лісі під великою основою, в якій був повітовий начальник зі своїм заступником і це двома бандерівцями. Начальник здався більшовикам, а останні пострілялися. Начальника більшовицька влада не карає тому, що він не давав наказів вбивати мирних людей. Далше говорять, що в Постолювського ліса вийшло три повстанці, які заважували в с. Горехиця. Хтось з місцевих доміє це до р-ну Гусятин, звідки приїхали більшовики і отруїли хату, в якій квартирували повстанці. При тому два бандерівці пострілялися, а один - майер УПА здався живий. Такими і подібними вістями намагаються переконати людей, що всі провідники і мудрі люди "здаються", а в "банді" остаеться тільки місцеві, яких немає жодного. Крім того говорять про великі втрати в наших рядах, чим намагаються здеморалізувати українське населення.

Щоб збільшити ненависть до поляків поширювали вістки, що в Білецьких лісах є польська партизанка, яка буде вбивати українців. При одному злам паному учасникові цієї партизанки знайшли список, в якому було, що мають вбивати цілу Копичинетчину. Останні вістки широко поширені між населенням і не раз переконувати невідомих людей, що такі партизанки немає.

Багато сподівати мають героїв - повстанців, а далше, щоб здеморалізувати організаційні кадри і українське населення, більшовики на пів нами, окупується в різний спосіб. Побитих 6-ть повстанців в с. Хлопівкав яри родині день привезли до М. Хересткова і зганяли людей говорити: "Ходіть по дивитесь на бандитів, на Самостійку Українську Державу. Собаці собака смерть!".

Знову зловлених, в причини провокації, везуть по селах переодягнених в жи вісьне убрання надте подерте, босяк без шапок. При тому скликають людей і говорять: "Дивіться, люди, як виглядають бандерівці!".

Пронаганда друку, то є газети, плакати і листовки, були прирешена IV Сталінської Пятирічки.

5. Шкільництво.

Кількість шкіл за останній місяць не змінилася; однак змінилася фре вонція дітей додатньо тому, що кінчався шкільний рік. Шкільний рік закінчився, дні 18-го травня, а іспити почалися 20-го. До іспитів були допущені майже всі учні, за винятком тих, які цілковито не ходили до школи, а були викресані ходити і тих, які цілковито не хотіли вчитися. Крім цього не допущали до іспитів дітей, яких батьки є загрожені ж і переодягнені органіками НКВД/Херестків/. Крім цього во. Херестків де в НСШ до іспитів не допустили учня 8-го класу Сливку Ярослава, уродженого 1928р., хоча добре вчався, тому, що отікує 8-го класу і викладач рос. мови - москряк назвала його пронагандногом бандерівським і казала, що він організує учнів, щоб в релігійні свята не йшли до школи і не брали участі в більшовицьких святах. Вишукані екзамені об'єднували від 4-го до 7-го класу, а іспити від 8-го до 10-го включно.

Навчання в цьому місяці відбувалося систематично, після плану і програм. Шкільні влади найбільш наголошують на навчання рос. мови і літератури та весняного закінчення, яке буде заплановане. Різноманітними гуртками, сексуальними організаціями і т.п. намагаються перевищити межах, одначе їм не вдається, бо дитвора до цього поставилася негативно.

Шкільна молодь до більшовиків ворожо наставлена. Шкільна дитвора виїжджа на масовища, де виконує революційні пісні і урядкує різні забави. При забавах поділяються на дві частини, з яких одні новотанці, а другі більшовики. Новотанців вибирають сильних, здорових і кожний хоче бути, а більшовиків слабких і ослабих. У виході бов переможцями виходять новотанці.

В звітувочу місяці в районах відбулася конференція директорів, на якій обговорює "Указ Міністерства Освіти", як надійшло підготувати іспитові картки і програму іспитів. Курси, як таких не було, тільки підкуди, в яких обговорювало методи і способи навчання та читав реферати на тему комуністичного виховання. Що до контролю, то в цьому місяці щотижня. Інспектори контролювали навчання учнів, а після урків робили збори в учителів, на яких висували добрі і всі отерски в їхній поведінці.

6. Просвіта.

В кожному селі є організовані клуби та червоні кулки, одначе робота в них не проводиться, за винятком клубів в райцентрах і деяких селках/Буркуля, Біла, Коростків/, в яких відбуваються виставки, танці і т.п.. В цьому місяці більшовики намагаються втягнути селянство до культурно-освітнього життя. Цій цілі агітатори в районі їздять по селках та закладали клуби і різні жіночі секції. Крім цього переводили ремонт домівок і прикрашували їх різноманітними та портретами. Відповідали також за культурно-освітню роботу старших учителів, а їхніми помічниками управу селка. Селянство до цього поставилося негативно вороже. Крім цього в деяких селках мешкали люди, а радше невідомо хто, нічим домівок.

Були випадки, що в районі на селка виїжджали в виставках і музично, в яких населення не браво участь. Більшовики в таких випадках навизали селка бандерівськими і розлучали виїжджали до району.

7. Інтелігенція українська - націоналістично орієнтована

Сільська інтелігенція - це головне учитель і свідомі в переважній кількості з СУЗ. Більшість є ознайомлена з нашим духом, читає науку літературу і частинно знає нашу політ. літературу. Це найбільш національно свідомий елемент. Н а власні сили разом з поновленнями народами орієнтується на нашу білоруську орієнтацію на збройний конфлікт між СРСР, на Англією і США, в якому розвал більшовицької//збачає неминучий. Бачиться їхні задіями деякі політичні життя, в наслідок чого повстає ряд політичних організацій. Вони цікавяться більшовицькою пресою, а найбільшу увагу приваляють статтям як: "Конференція Рад Міністрів Західноєвропейських Справ". З причини цього чекає 15-го червня, мовляв, щоє буде неведого. Моральні цінності в них є задержані, вадуть себе гідно та чесно. Щодо кваліфікації, то більшість є не кваліфікованих, одначе їх характеризують ці самі речі до і кваліфікованих. Деякі сільські інтелігенти/їх є мало/звернули увагу на виховання молоді в націоналістичному дусі.

Міська інтелігенція - це головне працівники адміністрації в переважній кількості з СУЗ. В партійних не має національної свідомості і вони до українського населення і українського визвольного руху ставляться вороже. До влади ставляться прихильно, вважаючи, що їхній уряд і партія найкраще дбають про людину і про її розвиток на всіх ділянках життя. Смогу до роботи ставляться не-отухановському. Великі співчуття, прегуки і саботажі вваляють за великий злочин відповідальний перед партією Леніна-Сталіна, - це такі сліди патріотизму. Багато з них переконані, що цілий поновлений світ стремить до самостійності, але вірять, що більшовицька влада побере їх "контрреволюціонерів". Знову ті, які оцінюють не СРСР побере "банківську" зі своїми думками скриваються. Багато в селках бар-плата живуть і т.д.

Міська інтелігенція з СУЗ є також мало національно свідомі, а все ж таки більше від партійних. Про точне ставлення до нашого руху годі сказати, бо контакт з ними неможливий, а в обсервації місцевої інтелігенції можна ска-

зати, що в них є взаїмне довіря, хоча нашим рухом частинно цікавляться життєвий рівень їх є дуже скромний, в наслідок чого виникає недовіра до руху.

Міська інтелігенція - це збільшення життєвий рівень мало національно свідомий елемент. Вони добре знають те куди йде життя в СРСР і бажають "хитрої зміни", але говорять, що коли ніхто/добрі Англія і США/ не розіб'є більшовиків, то український народ є пропащий і ніколи витрачувати сил на дурне. Інші, які вийшли під більшовицьким впливом, втрачають свою національну свідомість, а наш рух уважають/як висловлює один наш/за "кумедів", витрачення сил і витрати сил. Нам бояться, а наше життя уважають за страшно і критичне. По своїй думці радять, щоб повстанці "сиділи тихо і чекали моменту, або йшли і голосилися до більшовиків! Їхнє політиканство опирається на підстави більшовицької преси і політичних вістках-сигналах.

Одинце між міських інтелігенцій є ЗУЗ стрічається одиниці національно свідомі і політично вироблені. Вони до нього руху ставляться прихильно і орієнтуються на них як на власні очі. Від них часто можна почути, що хоча б ми будемо провадити принципову політику, то в нас буде чи скінчиться світ і допоможуть нам признати нашу самостійну державу.

Чужо-національна інтелігенція до українського визвольного руху ставиться ворожо. Їхній життєвий рівень є далеко кращий від життєвого рівня української радянської інтелігенції, за винятком партійних. Внутрішньому життю беруть активну участь і мають вольди доступ. Вони певні себе і горді з цього, що вони кращі не "жиди", а руські. Кожен з них прагне на вищому шаті, хоча багато не відповідає своїм спеціальностям.

8. Служба здоров'я.

В терені знаходиться 7-м аптек і 9-ть аптек, в яких населення користується дуже мало. В аптеках є брак медикаментів, а якщо хто хоче дістати доволі велику кількість на вибікування хвороби, то мусять давати "щоось з боку" - хабарі. Крім цього по селах є організовані санпункти - амбулаторії, які цілковито не забезпечені медикаментами так, що населення в них користується дуже мало.

9. Суспільні справи.

Більшовицька влада цілковито не зважає в яких обставинах живуть її громадяни. В останньому місяці в ондах появилася грабунки, крадіжки та всякого роду біди, на що більшовицька влада не звертає уваги. і не робить заходів, щоб цьому запобігти. Багато господарств згоріло з причини необережності більшовицьких працівників/Базорівщина, Сидорів/, однак влада не дає їм допомоги. Селяни цілими днями перебували в районі, щоб це побудь одержати, але побачивши свої намагання безуспішними, вернули додому, де збирали від своїх односельчан сокому та дрова, щоб в такий спосіб відбудувати конечно потрібні будинки.

Дуже скромну допомогу одержують ранені червоно-армійці/К. + I - 120крб К.:2 - 92крб., К.:3 - 74крб./ В 3 цілі платні в теперішніх обставинах мехпункти кілька днів по-скромному. По державній ціні одержують дуже мало, а коли один донесений в горторі для партійних домагань, щоб йому продали по державній ціні, бо він вояк і став ранений за Радянський Союз, то один з присутніх йому відповів такою: "Таких, як ти, відослаємо до поправчого табору, а що ти говориш, що тебе ранив Рад. Союз, не брат, тебе ранив твій брат чи батько, чи фашизм." /Копичинці/.

Селяни погиблих на фронті в рядах Ч.А. також не опікуються, а навпаки отримують з них різні драчки і налоги, як з кожного жителя. Якщо хитро просить, щоб їх увільнили від наложеної повинності, чи контингенту мяса та молока, бо їх чоловіки погинули на фронті, а вони самі на час не можуть нічого зробити на час, то їм відповідають такою: "Ваші чоловіки погинули не на фронті, а в бандарах." Подібні відповіді одержують старі батьки і окремі погиблих "героїв" вітчизняної війни.

В звітуваному місяці в деяких селах посягли дітей-сиріт, яких батьки були на фронтах і через те з'їздили вивченими повстанцями, до районів, звідки забрали на схід, правдоподобно до Одеси.

10. Відбудова.

В світувому місяці більшовики почали активно братися до відбудови доріг-гостинців, а сам Хоростків-Яблунів і Будзанів Теробовля. Відбудову переводять коптом місцевого населення в цей спосіб: кожний працездатний мусять відробити 2 12-т днів т.зв. шильварку, а хто має коні, то мусять привезти 6-ть метрів каміння. На відбудову дороги Теробовля-Будзанів каміння возять з бази на семенівських полях. Знову на відбудову другої дороги Хоростків-Яблунів робітники мусять брати каміння з любого їм місця, щоб тільки норма була виконана. Тому, що каміноломів в даному терені кимже немає, господарі заберать каміння з розвалених будинків, а буля випадки, що за камінням шукали в річках і потоках. Денно на дорогах працює від 200-400 робітників і від 100-200 фір. Роботу виконуть з прохилонами і недобре, як кажут від папасты. З причини зле розбитого каміння і браку піску дорога направлена недобре.

11. Червона Армія.

Червоно-армійців

Число і місце перебування від попереднього місяця не змінялися, як рівнож не змінялися і інші настрої і орієнтації. Протягом місяця старшини переводили військові вишколи, де найбільшу увагу звертали на куштру. Військові зправи переводили в призначеній для цього відповідній частині ліса.

II. Поляки:

З деяких районів/Струсів, Пробізна/Гусятин/майже всі полки виїхали на захід, за виїмком незначної частини родинно звязаними з українцями. Вони до українського населення ставляться прихильно. Знову в інших районах є поляки, які не хочуть виїжджати на захід і оживлені надією, що буде зміна і вони залишаться на Україні. Вони говорять, що тут невдовзі прийдуть польські війська. Іхню віру в це окріплюють поляки, які вже виїхали і приють листи з Польщі. Вони до українців, а головне переселенців із заходу ставляться ворожо тому, що останні, які приїхали виганяють їх з хатів. В деяких селах/Вільні Потік, Косів/є польські отряди, які беруть активну участь з більшовиками в боротьбі з українським визвольним рухом і допомагають їм в тероризуванні українського населення.

III. Жиди:

В районах/Білобожниця, Пробізна, Струсів, Будзанів/, що в них жидів, за виїмком зукраїнізованих чи аруонфікованих зі східних областей, не стрічається. В інших районах є кілька жидівських родин, які працюють на державних посадах. Вони також збираються виїжджати на захід.

IV. Українське громадянство:

Українське громадянство переживає справжнє пекло сталінсько-єнкавєдівського терору. Більшовики, що поставили собі за завдання цілковито зліквідувати наш український визвольний рух, зарає прискореним темпом із застосуванням воєнних хоротоких методів, взялися за реалізацію цього плану, але не знаходять баганих для себе успіхів. Українське громадянство, не зважаючи на більшовицький терор, хоча його відчуває, до більшовиків ставиться ворожо і вірить, що розвал більшовицкому, а в парі з тим СРСР, є неминучий. Надіється, що в цьому році приїде до збройного удару між "союзниками", дебо Англією і США, а більшовиками, в якому СРСР мав би програти, як кажут розпатнож, і тимчасом настануть сприятливі умовини для повноводних Москвов народів для їхнього визволення. Іхню віру в це окріпило несповитивне закінчення Парижської Конференції. Ця орієнтація - орієнтація на збройний конфлікт, відноситься до більш свідомого елементу. Знову, менш свідомий елемент орієнтується на те, що більшовики під натиском Англії і США добровільно виберуться з ново-окупованих країн Європи і в Україну. Наслідком цього кружляють різні вісті, як: "Більшовики збили Трумєна", "Польщу забрала Англія, а Україну США але більшовики не хочуть добровільно відпустити.", "В Чехословаччині і Угорщині більшовиків вже нема, а в Німеччині дуже велика партызанка, яка бе більшовиків! і т.п..

При тому зростає національна свідомість, бо навіть ті, які колись називали себе росіянами, зараз почувалися українцями і навіть симпатизували з нашим рухом.

Наслідком великих едіротів з населення між людьми проявляється велика моральна солідарність.

До нашого руху ставляться прихильно, але при сильно посиленних терористичних діях більшовиків та різних провокаційних підступках, а також через провокацію підпільників із радів, які тут мали місце, децо деморалізувалися та стали пасивними у відношенні до нас, одначе не всі. Є люди, які допомагають нам не зважаючи на всякі перешкоди і непересі всі сторони більшовиків. Вони, помімо деморалізації, боліють над нашими втратами. Часто можна почути: "Хлопці, хай вас Бог стереже. Уважайте на себе, я лізю до кривок/бо в цьому місяці найбільше згинуло в кривках/ Вас вже є мало, а як вас вибють, то ми що будемо робити." і т.п. Крім цього за погібших борців революції дають на службу Богу і відмовляють молитви. З цього бачимо, що які волочення трупів, які знущання над ними, які більшовицька пропаганда взагалі не увінчалися баганими успіхами. Всяке говорення більшовиків, навіть правдиве, уважає за брехню. Зі свідомого громадянства добровільно на співпрацю з більшовиками не йде ніхто. Всякі донощики і агенти рекрутуються з грубошкірого елемента без різниці чи це священик, чи це учитель, чи робітник, чи селянин. Переважаюча більшість населення до таких типів ставиться з погордою і називає їх зрадниками народу. Таких типів дуже бояться і допомагають нам у виклиденні їх. З причини піносення на душі всього населення, останні типи затреп вохилися і пригадумалися над оверс підвоп роботом, так, що деякі хвилиною покажилося, але інші, те що з більшою неохочею почали шкідити нам і населенню.

Постія, 10.УІ.1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !

655/10

Суспільно-політичний огляд
/за місяць червень 1946 р./

I. Більшовики:

1. Адміністрація.

В звітному місяці спеціальних змін не здійснювало в більшовицькій адміністрації. Персональний склад по національності в різних районах є різний, та все ж таки в усіх переважачий процент становлять єврейки, голубки росіяни і українці. Більші відповідальні пости займають партійні, які проводять політично-економічні життя районів. Завдання їхньої масової роботи в тому саме полягає, щоб охопити більшовицьким впливом усі верстви, прошарки і групи населення, наблизили їх до партійних органів партії і щоб вони під керівництвом партії працювали над зміцненням СМ СР. Менші відповідальні пости займають безпартійні, в тому числі місцеві українці, які в більшості являються допоміжними силами.

В звітному місяці в кожному районі відбулися партійні збори і збори голів та секретарів сільрад. На партійних зборах обговорювали рішення травневого Пленуму ЦК КП/б/У і обласних зборів партійного активу; підняли питання догляду за посівами, підготовку до вибирання врожаю і підготовку матеріально-технічної бази для забезпечення успішного проведення заготівель сільсько-господарських продуктів в 1946 році.

На зборах голів та секретарів в районі в доповідях виступали секретарі РК КП/б/У. Такі збори відбувалися від 1 до 3-х рази кожного місяця, - це вже задекларовано від активності району. На зборі згаданих зборів обговорювали будову та розвиток народного господарства/справа відбудови Тернополя до кожного району своїм власним коштами мусять відбудувати два будинки по чергові//в м. Тернополі/ і підготовку до вибирання врожаю. Крім цього наради голів та секретарів сільрад, в справі учнів, скликавав воєнкомат.

Сільська адміністрація - це майже всі місцеві українці, яких по більшості страждає від роботи, однак під впливом працівників з району і зі страху виконують наложені обов'язки. Доказом цього може бути таке: коли з району сильно натискають, тоді доручені справи виконують, як слід знають, коли район наложеним справам присвячує менше уваги, то сільська управа ті ж справи цілковито заледує.

До українського населення і взаємного руху ставлять прихильно/допомагають родинам підпільників, похотіли дати інформації/, але терор зі сторони більшовицьких робіт їх скривили і мовчаннями. В м. червні основна робота сільської адміністрації зосередилася до строковому стягненні податку, мита і т.п..

До кожного села прикріплюють участковий, який час-від-часу приїжджає з району, або живе і повинен службу начальником отрядків в селі. Участковий контролює роботу сіль-управління, за яку відповідають, і дають вказівки до дальшого проведення її. Всі інші вказівки, як вказує практика, реалізуються при допомозі терору і шантажу.

В звітному місяці видано заарештування щодо виконання контингенту в 1946 р. з завданням, що коли за зовнішнього 100% будуть "саботажників" карати/за 100кг. збіжжя - 500кг. /.

2. НКВД-МІГБ.

В органах районного НКВД-МІГБ зайшли деякі зміни, а саме: більшовицькі, які були попереднього місяця вибрані невідомо куди, а на їхні місця прибули нові, познані для терору. Про духовний стан енкавєристів і енкавєристів воєнно сказати, бо контакт з ними надто такий, а то і помогли їм, бо не може зробити тільки агент чи провокатор, однак з їхнього повелення бачиться, що по більшості саботажники, які з наскоком катує українське населення і ради доброго життя сповняють свої обов'язки; але не слід забувати, що між ними є багато ідейних комуністів, які з наскоком нищать українське населення.

До помічч районному НКВД-МІГБ слугують частини лінійні НКВД, які в числі від 100 до 200 чоловік є приділені до кожного району. В районах, залежно від потреби, ділять їх на групи і прикріплюють їх до воєнних біл командирів, а звари з тим тероризувати українське населення.

Крім цього до диспозиції ІМВД-ІМГБ належать станції "Інтрибительних батальонів", які є в райцентрах і по деяких селах. Вони рскрутуються з місцевого населення, головна їх в місцевих українців і переселенців із заходу. Частина стрибків - це свідомі українці, яких більшовики насильно зводували до роботи, але більшість - це люди, які на сліпо виконують свої обов'язки. Перших більшовики на кожному кроці стараються перевиловити.

В звіттовому місяці органи ІМВД-ІМГБ провели велику терористичну роботу між населенням, намагалися винищити український визвольний рух. В тієї цілі переводили масове арештування кевинських людей, щоб здати в них зневіру, а здеморалізувавши їх, заангажувати на агентурку роботу. Облав, вправді, в цьому місяці не робили, однак постійно робили наскоки на рощані вулиці, а то і поодинокі господарства. У воннятих місцях, як край оїл, дороги, під лісом, робили численні засідки. Головну увагу були з звернули на роблення секретних підслухів в лісах, селах і на полі. А щоби їм краще це вдалося, то для замакування себе передбачали в цивільний одяг, навіть в жіночі, і з пістолем та гранатами в руках слідили за нашим рухом/Скородишці, Базар, Крижолука, Постоловіна, Городишця/. Секретні підслухи найбільш практикували є в лісах. В більших лісах, як Яблунівський, Постоловецький, Городишський, роблять на перехресних ліній засідки, як і днем, так ніччю, а крім цього роблять облави, головна по корчах. Знову на полях далеких від ліса/Струсівськма Слобідка, Дарахія, Палухи, Перенілів, Каралинці, Ілавче, Бартунівка, Базар/робили докладні розшуки за криївками. Такі розшуки кінчалися майже безуспішно, а коли і вдалося їм зхрипаних виявити, то віднайти яку криївку, то тільки з причини провакції. В струсівському районі при розшуках на полі з причини весни віднашли криївку, яка з причини розкопівування була опущена. З криївки нічого доброго не забрали, за зйімком знайденних чобіт, старого кохуха і кілька дрібних книжок. Перед населенням говорили, що вони забрали з криївки дуже поважні "бандеровські" речі. На це всі села брали підводи і перевезли їх до району ці "дорогодішні" речі покриті пелатками. З яким ціллю вони це робили покищо невідомо, однак бачимо, хотіли, хоча в такий спосіб, здеморалізувати населення і деякі організовані кадри.

Як казуть люди, - ІМВД не тільки живим по дає спокон, але і мертвим, - так і є. Доказом цього є те, що в могилах поляглих борців революції знайшли хрести і вінці/Дошге, Черхівці, Стара Ягольниця/, а навіть розкопують могили вшановані в честь Я.Поляглим Борцем за волю України". Жихідники в с. Вришуді при розкопці з могили викопали фляжку, в якій майже ніщо не було, які ту могили опали. Того ж дня люди, як більшовики казали, зі списки виарештували.

В звіттовому місяці з нашої сторони було арештовано 19-ть повстанців, з тому цілком три жінки і три чоловіки, які отрималися на власну руку, та два раненими; а з більшовицької сторони 150- вбитими і кількадесять раненими. Майже всі втрати з нашої сторони були з причини провокації. В наслідок терору, який застосували більшовики, з цивільного населення було триє людей вбитими, з одиє пораженим і около 120 чоловік арештованими, з яких більша частина вже звільнена з терму. З людей, які отрималися індивідуально, два чоловіки, а 10-ть жінок зістало здеморалізоване. В наслідок репресії знищено 4-х господарства.

3. Господарка.

Якщо звернемо увагу на господарчий стан села, то дуже скоро можна ззапам'ятати, господарчий занепад. В загальному вигляді село представляється так: господарства знедбані, неопаркановані, будинки пошкоджені і т.п.. Всі ці недотачення в господарстві спричинилия поперше стабілізація фронту та брак сільсько-господарського інвентаря. Другою причиною є брак хатиня і замидвання в людей господарств в Радянському Союзі. Відчувається брак титлої сямі, посівного матеріалу, хліба, одягу - в наслідок чого велика посільна частина остала незасіяна. Більшовики в тому напрямку не давали жодної допомоги, а навпаки стягали різні дачки і закористоували їх на жодкі дачури, отішкі, шальварки і т.п..

В терені є організованих кілька колективів, в яких робота вдалоше не працює. В селах, де нема колективів, зараз не намагаються на зновованні їх, але всеж таки пропагандишма підготовка їде даліше. На пропаганда на наше населення цілковито не діє, бо її заперечують живі факти - люди, які приходять зі східних земель і говорять, що буде голод, бо колективні люди от стоять не обсіяні, а те, що було, то знесихало з браку дощу. В терені крєдбачується тяжкий рік, на врожай, бо посуха підігнала жінка

вже в кіпцях черня.

Стягання молока і мяса дальше продовжується. Кожне більшовицьке за-
рядження, а головно щодо поставки мяса і молока реалізують при великому
насилстві і терорі. Як приклад своєчасного і добровільного стягання
може послужити факт в с. Дарахові. Уповноважений з району
Кук, який тут постійно перебуває, головну увагу звернув на здачу молока
державі. При усього наказує голові сільради і десятникам, доби вони поді
відомили людей про здачу молока на збірний пункт три рази в день, до в
протилежному випадкові буде конфікувати корови. До трьох днів свій наказ,
загрозу реалізує в той спосіб, що від селян, які не принесли відповідної
кількості молока/три рази денно/забирає корови і разом зі стрибками та
десятниками побиває селян без різниці на вік і розбиває посудини, в яких
побавить молока. Якщо корови недійсні, то наказує здати до трьох днів скі
льки масла, або сала, щоб дорівнювало відповідній кількості молока/за 10
літрів молока здати один кілограм масла/. При помочі таких то методів
переводять здачу молока і мяса в нікому терорі.

Сінагенти стягають рештки позик, поголовний податок і інші податки,
в чому помагають їм стрибки і більшовицьки з району. В наслідок цих вели
ких збитків населення відчуває брак грошей і не може собі в цьому порад
дити, бо, як ми згадали вище, бракує сільсько-господарських продук
тів.

В кожному селі є організована кооператива, яка існує тільки про
форму, бо на суті населення користує з неї дуже мало. До кооператив прино
сять час-від-часу, в головно в цьому місяці, невелику кількість нафти,
при продажі якої більше краку, як товару. Крім цього в кооперативах мож
на було купити дещо з косметики, сірників і т.п. дрібні товари. Про більш
вартісні товари немає і згадувати, бо навіть коли появляються, то зараз
же злітають розпарцльованими поміж сільською "властю", так, що населен
ня з цього не користує.

Торгівля знаходиться в руках держави, а тих, що зачали вести приват
ну торгівлю, більшовицьки поарештували. По державній ціні населення одер
жує дуже малу кількість продуктів і тому спекуляція стала актуальною.
На базарах по державній ціні можна одержити всякі господарські продукти
і текстильні матеріали. На базарах можна продавати все, але поза базарами
продаж по спекуляції є заборонена, і якщо в такому місці отріпуть прода
ця, то вешконфікують, а його арештують.

В терорі промисловість стоїть на низькому рівні. Всякі артілі - це
тільки формально залежені зарплати, в яких робота йде дуже повільно. В про
мислових місцях/цегольня - Оршківці, гарбарня - Теробовля і Крохманья
- Самодусківці/роботу цілкомвже заведуть районні керівники і навіть
не довідуються до заводів, які знаходяться на їхніх теренах. Як приклад
наведу роботу в цегольні - Оршківці. В цегольній виробничій процесі по
чинається від транспортування води і глини і то в малій кількості, а
кінчається виробленням сирцем. Сирцем вже давно завантажена ніч, як рів
нож завезене вугілля, а ніч через цілий місяць не працює. За цей час мож
на було випродукувати більшу кількість цегли, тільки бракувало керівників
і доброго ставлення роботи.

Поїздами можуть їхати тільки ті, які мають командіровки; всіх інших
птрафують грішми, або карають тюрмою.

4. Пропаганда.

В звітовому місяці, подібно, як у попередньому, більшовицьки на мітингах
говорили про п'ятирічний план відбудови і розвитку народного господарст
ва СРСР на 1946-1950 рр.. Говорили, що виконання п'ятирічного плану залеж
ить від вчасного і високоякісного виконання всіх чергових сільсько-го
сподарських робіт. Очистити всі посіви від бур'янів, борати як найбільше
парів і добре їх доглядати, зразково підготуватися до жнив і без втрат
зібрати хліб та інші культури - значить зробити перший вклад "у велику
справу" - виконання п'ятирічного плану. Говорили про кончатність здавання
молока і мяса, щоб тим ширше загоїти райи, які завдала війна з фашистів
ською німецькою. Мітинги переводили головно представників з району. На м
ітингах населення не радо їде, понині цікавості, що будуть говорити - бр
брати. Люди все вдумувало постійно слухати про ту "могутність" СРСР
і тому під час мітингів витримують сміхи і всякі "дрішонруфи". Крім цього
не забувають згадати про "українсько-німецьких" націоналістів, які нікають

в мирному життє і все те зло, що існує, то тільки "через них". Люди заклинають, щоб видавали їх, - значить, оповняли членом обов'язки радянського громадянина. Своєю масово-усною пропагандою ведуть незале, бо пропагандистом от стає кожний працівник більшовицької адміністрації на кожному місці, помітно безуспішних вислідів.

В розмові з селянами більшовики говорять, що СРСР може довго тріпати його миру, але його не буде так довго, як довго існуватимуть капіталістичні держави. Помимо того, що для капіталістичних держав війна приносить розвиток, а для СРСР втрати, то СРСР на уступки не піде і розправиться так, як з фашистівською Німеччиною.

В зв'язку з тим, що в Ілбулівському повіті згинуло 12-ть повстанців, в оусідних районах Ропчинощини кружляли різні вісті, які творили самі більшовики, от наприклад: був цілий штаб - самі провідники і одного з них вловив більшовик. Зловлений признався, що вони всі вже мали зложити гроші, з якими думали втікати за кордон - до Америки. При тому говорили, що самих "ліпших" вже вибили, а лишилося ще кілька, яких також в скоротуч часі поб'ють, коли вони не здадуться - згодосяться на умови праці в СРСР.

Мазарчи оплямита пам'ять впастих борців революції, а дельше бажаючи здеморалізувати населення і вбити раз на все пам'ять про них, більшовики зкупаються над трупами повстанців, а з їхніх могил прибраних населенням складають хрести і вілці. А коли бачуть, що люди є вперті і покомуністичній донні відновлюють вдруге, а то і десяте, хрести, то біля цвинтарів роблять засідки.

Для поширення своєї пропаганди, крім центральної і обласної газет, користуються районними пресою, яка постійно в означеному часі не виходить. Переважною частиною населення більшовицькою пресою не цікавиться, а якщо і читає, то тільки центрант, бо в них в більше політичних статтях, а районні користуються, як "курительною бумажкою". До сіл, а головне підлісних, газети доходять в малій кількості і дуже часто по тижневі опізняються.

Лозунги: "Товариші вчителі, лікарі, агрономи! Несіть світло правди, культури і радості в хати трудового люду, мобілізуйте трудящих на боротьбу з роптями мерзенних зрадників українського народу - українсько-німецьких націоналістів!", "Докладемо всіх сил, щоб найближчим часом створити в нашій країні достаток продуктів сільського господарства і сировини для промисловості!" і т.п..

5. Шкільництво.

Шкільний рік закінчився ще попереднього місяця, але іспити в різних класах тривали ще майже до половини місяця. Після іспитів молодь одержала свідчення і розійшлася на літній відпочинок - ферії. При іспитах асистували представники з РВН.

Шкільна школа до більшовиків, а тим самим і до більшовицької школи ставиться ворожо, причиною чого є тероризування українського населення, а якого вона виїшла. Шкільна дівчора, вийшовши в шабонівська, співає українські революційні пісні і гуторить про українських повстанців.

В районі відбулася учительські збори, на яких обговорювалося проведення іспитів. Протягом місяця учительські курси не відбувалися, а звійком подкушів.

6. Проєвіта.

В кожному районі і селі є організовані клуби та червоні кутки, однак робота в них не проводиться, а звійком районів і деяких сіл /Брежуля, Лешнів, Віле, Коростків/, в яких відбуваються вистави, танці і т.п.. В цьому місяці більшовики намагалися втягнути населення до культурно-освітнього життя. В тій цілі відновлювали приміщення клубів і зосновували культурно-освітні товариства, як ~~кілька~~ жіночі ради. До району прикликали з кожного села одну жінку, яка мала б бути головою жіночої ради, однак на покликання не всі явилися. Вся робота жіночих рад полягає в тому, щоб постійно працювати секції, з яких складаються. Головою секції намічається член жіночої ради. Секція складається від 5 - 20 жінок в залежності від обсягу роботи секції. Для ближчого зацікавлення з роботою жіночих рад додують "Інструктивну памятку" з 15.УІ. Відповідальними за культурно-освітню роботу ставили, звичайно, учителів, чи директорів, а їхніми помічниками управу села. В районі існує кіно, яке не представляє великої вартості. Крім цього в деяких районах /Струсів, Гусятин/

по селах їздять переїздне кіно, яке навітряє "вітчизняну" війну та "добробут" в колгоспах. Тому, що населення добровільно не хотіло йти "дивитися на кіно", то їх зганяли десятники, а навіть більшовики, так, що з боку див'яка на це все, то виглядало ще більше кіно, як це що з клубу.

7. Інтелігенція.

Інтелігенція з ЗУЗ, головню учителя рекрутується з селянського середовища, працює в селах, за винятком певної кількості, що працює в містах, і живе тими самими ідеями, що овідоме селянство. Їхня національна свідомість та моральні цінності представляються досить добре, але політичне виховання не зовсім добре. Їхня основна орієнтація у військовій боротьбі — це орієнтація на збройний конфлікт між великодержавними, тобто Англією і США, а СРСР, який не тільки може бути, як сприятливим обставинам, але, як одиниці середній, який спричиниться до знищення совієтської держави. На самостійну революційну боротьбу українського народу разом з іншими поневоленими народами орієнтується мала частина. З причини цього чекать "чорної конференції", після якої, по їх думці, має наступити збройний конфлікт між алієнтами, а більшовиками. Тут слід відрізнити міську інтелігенцію, якої на національна свідомість є значно менше від сільської. Вони також бажають зміни уряду, а радше проваду СР СР, але це в більшості: випливає з соціального гніту.

Життєвий рівень радянської інтелігенції з ЗУЗ нічим не відрізняється від життєвого рівня бідних селян. Місячна зарплата, яку одержують/наприклад учителя/є надто скромна так, що мусять жити дуже ощадно, бо якщо б інше, а ще до того не заробляв, чи одержував щось з боку/від людей-місцевого селянства/, то сама зарплата вистарчалаби на кілька днів прожарчування.

Інтелігенція з СУЗ — це діти колгоспу, яких головна увага спрямована на те, щоби мали в що одягнутися і що доброго чи, навіть злого, з'їсти, щоб не бути голодними. Поза тим виконують всі доручення влади, деколи оповідають про голод на СУЗ, про що їм оповідають рідні. Про свавладдя до народного руху точно годі сказати, але з обсервації можна сказати, що в них є взаємне недовіра і через те ті, які з недоволю ставляться до СРСР, то зі своїми думками скриваються. Тут неможливо партійних та енкаведистів, які до влади ставляться прихильно, а навпаки до населення ворожо.

Чужо-національна інтелігенція, головню рускі, до українського визвольного руху ставляться ворожо. Їхній життєвий рівень є даліше кращий від життєвого рівня української радянської інтелігенції, за винятком партійних. У внутрішньому і політичному житті беруть активну участь і мають вольний доступ. Кожен з них працює на більш відповідальному пості, хоча багато з них не відповідає цьому. Рускі горді від свого походження.

8. Служба здоров'я.

В терені знаходиться 7 — м шпиталів і 9 — ть аптек, з яких населення користує дуже мало. В аптеках відчувається брак медикаментів, а якщо кому потрібно на вилікування хвороби більшої кількості медикаментів, то мусять давати хабарі. Крім цього по селах є організовані санпункти — амбулаторії, які цілковито не забезпечені медикаментами так, що населення користує з них дуже мало.

В струєцькому, пробоканському і білобожнецькому районах був поширений черевний тиф, на що більшовики не звертали уваги. Хворі, зрадні, лікувались в шпиталях, звідки жні не вилікувані відомками домів.

9. Суспільна опіка.

Більшовицька влада цілковито не зважає на те, в яких обставинах живуть її громадяни. В селах відбуваються грабунок, крадежі та вельногодова бійки, на що більшовицька влада не звертає уваги. і не робить заходів, щоби цьому запобігти.

Потребуючим допомога не вистарчає на удержання не тільки родини, але і себе самого. Доказом цього можуть бути ранені військовики, які, за винятком тих що мають вольні родини, живуть в крайній нужді.

Не в кращих "достатках" живуть родини воїнів червоно-армії, бо поміж браку робочої сили достроково стягають від них різні драчки і набоги, як з кожного жителя.

10. Відбудова.

В звітному місяці проводилася, зачисна попереднього місяця відбудова хліб-госпів, а саме: Хоростків-Облунів і Будаанів-Теребовля. Відбудова проводиться коштом місцевого, димільного населення в цей спосіб: кожний працездатний мусять відробити 12-ть днів т.зв. шильварку, а в кого є коні, то мусять привести 6 м.куб. каміння. На відбудову дороги Теребовля-Будаанів каміння возять з семенівської бази. Знову не відбудову другої дороги Хоростків-Облунів робітники мусять брати каміння з якогось ім місяця, щоб тільки норма була виконана. Тому, що каміноломів в даному терені немає, селяни забирають каміння з розвалених будинків, а інші візь за камінням лускають в річках та потоках. ця відбудова проходить дуже повільно, бо кожний робить це тільки з жупу з приношення, з прикладом надавши радянським людям.

11. Червона Армія.

Число і місяця перебування червоно-армійців від попереднього місяця не змінялися, як рівно не змінялися їхні настрої і орієнтації.

II. Поляки:

З терену майже всі поляки виїхали на захід, за виїском мішаних і деяких бідних людей, які здаються неовідомі, та все ж таки "хтось", мабуть з поляків, ширять різні вісті в зв'язку з створенням Польської держави, якої границі будуть сягати аж по Збруч. Захищені поляки до більшовиків ставляться ворожо, тому, що з них, як зі всього населення стягають різні дачки і відчувають той сам утишок, що українці. До українського населення і визвольного руху ставляться прихильно, а головне тому, щоб вдержатися на місцях, бо їхати на захід не мають охоти. Вони орієнтуються, що в скорому часі прийде до збройного зудару між СРСР, а США і Англією, в якого дві останні вийдуть переможцями і створять польську державу в границях бувшої Польщі.

III

III. Жиди :

Число, заняття і умовини праці та життя жидів від попереднього місяця не змінялися.

IV. Українське громадянство:

Українське громадянство до більшовиків ставиться ворожо, але деякі наложени адиретва старається виконати, бо за найменше ухилення дістають назву "бандери і бандити" і, що найголовніше, арештують, чого населення найбільше боїться. Терор, що його завдають більшовики українському громадянству, зроджує в ньому ще більшу ненависть до режиму, однак робить їх нікими виконавцями волі сталінських грабівників - це добре бачиться в задачі молока і м'ясо-поставки. Постійне арештування певних людей, страх перед вивозом на Сибір, і всі інші погрози зі сторони ШОВД-НИТЬ є основною причиною заломання деякої частини українських мас. Значно переважаюча частина до нашого руху ставиться прихильно, допомагають матеріально і вірують в нашу перемогу, лише в часі збройного конфлікту між великодержавами. На власні сили разом з поневоленими народами орієнтуються малі частини тому, що маси хочуть конкретів, бачити це реальну силу, яку бачуть в противника. Однак вірують, що в скорому часі настане "щось нового" - розвал більшовиків, а коли їм перечити це, то вони ніколи в цьому не хочуть погодитися і доказують це тим, що більшовики наполегливо збирають податки, як це робили в 1941 р., коли мали втікати - перед приходом німецьких військ. Тим, які пішли на співпрацю в ШОВД-НИТЬ, бачучи оживлені надії населення, тривожаться за свою шкуру і цей зміни не бачать. Однак своєї ганебної роботи не припиняють і радіють коли їхні підлі намагання увінчаться успіхом для них, а загиблять для других. - їхніх однесельчан.

Постій, дня 5. VII. 1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !
555/10

I. Більшовики:

1. Адміністрація.

Більшовики намагаються склад адміністрації в районах заповнити людьми зі східних областей, а головним чином росіянами. Доказом цього може бути струнівський район, де зараз в районній адміністрації 35% є руських, 25% - українців з СУЗ і кілька туркменів, чувашів та жидів, а решта місцеві українці, з яких частина окомунізувалася і цілковито пішла під більшовицький вплив. Керівні пости районної адміністрації в руках руських і українців з СУЗ партійних; а знову місцеві українці являються нішими виконавцями доручених партійними завдань. Всі партійні, без огляду на національність являються прихильниками більшовицької влади і ворогами українського народу. Їхнє ставлення до українського населення, що отричається на кожному кроці при виконванні різних робіт, чи акцій, є вороже, а подекуди і нелицьке. Знову безпартійні, чи це східняки, чи місцеві до українського населення ставляться прихильно, однак не мають найменшої спроможності, щоб в деяких моментах заступитися за них.

В склад олівської адміністрації, за виїском одиниць, входять дві українці, як місцеві, так переселенці із заходу. Їхнє ставлення до більшовицької влади має характер прихильний тільки на зовні, але в дійсності вони не пішли під більшовицький вплив і не відстають від українського населення. Тут належить відрізнити тих, яких постійне піянство зробило безхребетним голотинками, які вже нічого опільного не мають в інтересах народу. Переважна кількість, яка до праці була заангажована оком, мусять проти воли виконувати доручення більшовицьких властей. Крім цього є під наглядом та переслідуювані зі сторони більшовиків.

В кожному райцентрі відбулися від 2 - 3-и рази наради голів та секретарів сільрад. В першій половині місяця на зборах обговорювалося відбудову і розвиток народного господарства, як відбудову Тернополя і будову доріг, що на ділі майже не проводиться. Крім того говорили про мусову здачу державі молока, мяса і збіжжя, а відповідальними за проведення цього, головним чином стягання контингенту ставили голів сільрад. На зборах в другій половині місяця були присутні директори шкіл і голови сільрад. Після зборів було обговорити здачу хліба державі до кінця липня щонайменше 15-ти процентів/ і ремонт шкіл, який на ділі покищо не проводиться.

Адміністрація була заангажована до "підготовки" до жнив, молотьби і водночас з молотьбою необхідно організувати виконання "чорної заповіді" перед державою - хлібоздачі. Цілями днями, головним чином в неділю, блукали районні грабіжники, невчислюючи вже спеціально приділених, по селах і робили митінги, на яких викрикували, що чесні громадяни радянської країни повинні зоблигати того, щоб перші центнери помолоченого хліба прямо в токів відправляти на пункти Загатеерна. Крім цієї роботи вели розвідку і контактувалися зі сексотами.

В звіттовому місяці було ряд завдань, але в основному всі вони були спрямовані відносно збиральної кампанії врожаю, здачі хлібопооставок і молока та мяса для держави, вирівнювання селянами громадських закладностей, справа відбудови Тернополя/виселка робітників, отягання бляки/і т.п..

НКВД-НКГБ.

Інкавдисти і енкавдисти, без огляду на національність, однаково виконують "чесно" свої завдання, як тероризувати українське населення, боротися з українським визвольним рухом і одужити вірно партії Леніна-Сталіна. До боротьби з визвольним рухом застосовують різноманітних методів. Головним засобом іїньої боротьби є розвідка через сексотів та провокаторів а крім цього воїними провокаціями намагаються викрити людей, які симпатизують з нашим рухом. В цьому ж напрямку проводять масові арештування, які в звіттовому місяці були рідкістю, за виїском кілька десятих приарештувань в справі нездачі для держави молока, мяса і збіжжя. Постійним переслідуюванням і терором намагаються відокремити населення від українських повстанців.

НКВД і НКГБ до своєї диспозиції має військо НКВД в числі около 100-чоловік, яке станціонує в райцентрі і до скоршого пересування по території

мають свої автомашини. Крім цього є військові гарнізони, які групами від 40 - 60 чоловік квартирують по селах. Вони також до своєї диспозиції мають автомашини. В кожному районі квартирує від два до чотири гарнізони які розміщені так, щоб бути в центрі кількох сусідніх сіл. В селах, де вони квартирують населення терпить матеріальні шкоди, як нищення садовини, городовини і навілу. Зі сходом сонця заходять до хат, біля яких робили засідки і хебрали харчів, а коли люди відмовлялися, що не мають чого їм дати, то вони в таких людей робили ревізії, бо "ето бандеровці" /Довге Варваринці/.

Вище згадані гарнізони разом із енкаведистами чи енкагабистами переводять розшуки по селах, а головне там, де діють агенти чи секоти. В таких селах ніччю постійно роблять засідки і слідять за рухом села, та коли почувть, що в противному від них напрямку гавкають пси, то враз же днем роблять ревізії. Крім того ніччю роблять перевірки людей, то значить провіряють документа, а якщо хто стане їм підозрілим, то забирають його зі sebou до гарнізону. З гарнізону побитих і знасикуваних жінок випускають аж рано. Днями роблять наскоки на поодинокі господарства, де при ревізіях грабують і побивають людей.

Головну увагу звернули на ліси і поля. В лісах, як Облунівський, Постоховецький, Милковоцький більшовики а майже щодня. Тону, що ліси великі, більшовики вибирають собі кожного дня чи тижня одну чи більше секцій і роблять облаву. На перехрестних лініях роблять засідки, що не завжди кінчаються для них бажаними успіхами, а деколи і втратами /Милковоцький ліс/. З місяця на місяць налітають немов пуглики, бо на протязі години тих самих можна отрінути на другому противному кінці ліса. На всі інші ліси немає такого натиску, а якщо роблять облави, то раз на місяць, а відтак опокійно, хіба час-від-часу появиться якийсь розвідчик.

На поля найбільшу увагу звернули в Струсівському районі біля сеструсівська Слобідка, Дарахів, Сутоки, Варваринці, в Кошичинецькому біля сс. Перемилів, Каралкині і Верхівці, в Мілобожницькому біля сс. Бартушівка, Базар і Полівці, а в Пробожанському біля сс. Босири, Чорпокинці і Кодрбинчики. В зв'язку з цим в Струсівському районі НКВД видає заарештування, в якому забороняло селянам по 18-19 год. знаходитися на полі. Ночами на полях робили засідки, які не приводили до бажаних успіхів. Знову днями на відповідну частину поля робили облаву, підчас якої ходили з дротами і шукали за криївками. Однак самі криївки не знаходили, хіба тоді, коли хтось спробоував, або дослідив, як "власнителя" необережно заходив.

До ночі НКВД служать істребительні батальйони, які є в райцентрах і по деяких селах. Вони рекрутуються з місцевого населення і переселенців з заходу. Частина з них ще не попала під більшовицький вплив і як до українського населення, так вільного руху ставлять неприхильно. Неблизька частина перейшла на службу НКВД; цих НКВД використовують для орієнтації в нових їм теренів - всіх закутків в оселі і на полі. В загальному отримки виконують службу в ночі, як вартові примічень магянів, якщо є, а днем, як розвідники по оселі, а дечастіше, як супутники більшовицьких грабіжників, що отягають в населення різного роду здикуства. Начальниками цих батальйонів є охидники, а подекуди місцеві українці - добре випробувані більшовицькі вислужники.

В звітовому місяці в насолі оторожи було декілька вбитих, а два повосини отанді; знову з більшовицької сторони було 7-м вбитих, а один ранений. В наслідок терору, який застосували більшовики з півдільного населення був один вбитий, а один ранений; арештованих по кілька днів було окремо до 60-т осіб, арештованих за роботу було 4-и особи, яких засудили, арештованих за недоброяркісне молоко, яке вносили на зливний пункт 5-ть осіб і арештованих та задержаних політ. в'язнів 5-ть чоловік.

3. Господарка.

Все в перших днях звітового місяця розпочалася гарячі жнива. З причини посухи жнива не вродилися і так, як попередніх років в іг. можна було зібрати 16-18 кіп онопів, то в цьому році в іг. немає навіть половини. Нто виглядає дещо краще, а що вже пшениця і ячмінь, то так, як запалена трава на сінокосах. Рівном немає гречки, кукурудзи і барабоді, але це ще може направитися, як впаде дожд. Зиричини цього населення боїться

голоду і тому старасться якнайшорше зібрати з поля збіжжя. В роботі населення відчуває брак сільсько-господарського інвентаря і тяглової сили. Індивідуальним господарствам робочої сили вистарчає, але в селах, де є колгоспи/Брикуля Стара, Вільявка, Ломнів/і радгоспи/Увисока, Копробинці, Підгайчики і Шанець/відчувається брак. Населення індивідуальних господарств в цих селах не могло спокійно обробити шийв тому, що кожного дня гнали їх на колгоспний лан працювати беззматно. Тієї, ним не вдавалося від колгоспних гайдуків зтікати, овою роботу робили в ночі.

Крім цього від перших днів збиральної кампанії почався окільний натиск зі сторони більшовиків на селян мочити на здавати зерно в першу чергу для держави/від 1 до 2 гр. - 120кг. збіжжя, з гектара,, від 2-ох до гори по 180кг. з гектара/. Видано зарядження, що справу треба організувати так, щоби в липні виконати щонайменше 15% плану хлібпоставки, у серпні - не менше 50%, а до першого жовтня повністю розрахуватися з державою. При цьому застосували вже добре випробуваного терору і ще з більше прискореним темпом влягли до стягання контингенту. Прикриплені більшовики з району разом з десятниками, нарочи до овоєї диспозиції стрибків і військові гарнізони, цілими днями ганяють по селах і стягають від селян збіжжя, яке випускають та зобов'язують селян мочити і з відставляти зерно на заготовельні пункти, бо в протилежному випадкові розчитався "по-більшовицькому". Щоби представитися перед владою, деякі учаскові/се. Чернокінці, Полівці, Бавар, Глецава /зі своїх сіл - учасків відставляли "перші центнери" т.зв. червоними валками. Червоні валки творили в той спосіб: зганяли людей разом з фірами, на яких було оостатке забране на контингент збіжжя, до сілради; тут укладали підводи в ряд і на першу в черги ставили червоний кранор. Прик цьому люди, які везли контингент, наказували співати. Спочатку люди опералися цьому, але під загрозою чинили, те, що їм наказувано. З такою "урочистістю" доставляли для держави хліб на пункт заготзерна. Після цього почалися арештування "саботажників і ворогів народу" - людей, які на означений час не впили здати належної частини контингенту і десятників, які погано поставилися до наложеного на них обов'язку - стягнути контингент. зі своїх де-оють хат.

Крім стягання збіжжя продовжують стягання молока, застосовуючи при цьому різного рода брутальних способів. Як попереднього місяця, так і тепер конфіскують корови в тих, які на означений час не здали належної м молокапоставки, а крім того арештують власників сконфіскованих корів. Арештують тих, які на зливний пункт приносили "недоброякісне" молоко /мало товщу/, бо вони "обманюють" Радянський Союз/Дарахів/.

До кооператив, які існують по селах не дають потрібних населенню то варів, а коли понебудь зявляться, то населення з нього не користує, бо більшовицькі вислужники розділять поміж себе. Дрібні товари, як сірники, сілньнитки, цвібак, цукорки населення може купити, але тільки в обмін за хліця. Всі інші речі потрібні для домашнього вжитку населення купує на базарах по високих спекуляційних цінах. На базарах продаж є дозволена і тому мочна купити чи продати все як в домашніх, так з фабричних виробів.

В промисловості від попереднього місяця найменших змін не зайшло, як рівнож водкі хліби і недомагання залишилися не направленими.

Пріездами мочуть їхати тільки ті, які мають командіровки, одначо на ділі цього не проводяться, бо кому вдається, той і їса білета буде їхати. в різні напрями.

2. Пропаганда.

Вже на початку місяця більшовики на мітингах заговорили, що вже на стала на відповідальніша пора в сільському господарстві - збирання врожаю і виконання хлібпоставок. Мітинги проводилися представниками партії і районної адміністрації від 2-а до 4-и рази в кожному селі. Одначо вони баганих успіхів для більшовиків не приносили тому, що населення не хотіло брати участі в них, а коли більшовикам вдалося вже то при помочі зброї, чи принагідно, коли виходили з церкви, вигнати людей на мітинг, то все ж таки не дуже-то більшовицька пропаганда діла на слухачів, а навпаки зроджувалася ще більша ненависть до влади і її "промовців, які, як кажуть люди "що говорять, то брешуть". Коли на мітингах говорено, що виконання хлібпоставок - це найперший обов'язок хлібароба, то слухачі вибухали сміхом і вели розмови між собою/Ласківці, Увисока/.

Помимо не багатих успіхів більшовицька гомета шляхосно ослах і головну увагу своєї пропаганди присвячувала скорому обмолотові і здачі хліба державі.

Крім цього завданням більшовицької пропаганди - виховати молодих радянських працівників у комуністичному дусі, зробити з них активних трудівників соціалістичного суспільства, а радше вірних прихвостнів російському імперіалізові. Для скоршого реалізування цієї справи більшови на час літніх феріі заангажували винятковостеєт масово-усну пронагаду серед населення, а зокрема серед молоді, то є організувати комсомольські піонерські організації, розповсюдити про IX-ту сталінську Пятірічку і про колективізацію та її "додаток" вплив на оізьське господарство. Одне таке пропагандивні виступи місцевим учителям особливо, а також і охідникам не вдавалося.

Політико-виховна робота більшовиків спрямована на якнайшвидшу і остаточно ліквідацію "решток капіталізму і фашизму - українсько-німецьких націоністів" в свідомості людей і на виховання в них комуністичної свідомості. Наслідком цього більшовики мають величезну боротьбу стараться компромітувати на кожному кроці, а українських повстанців називати бандитами. На мітингах про нас дух висловлюються по-різному, як хто зміє і хоче брехати. От, наприклад, на мітингу в с. Завдрості партійний представник говорив таке: "Бандеровці говорять, що Англія і США допоможе їм здобути самостійну Україну, але, ви, не вірте їм, бо це брехня; Англія і США порадила нам знищити їх, бо вони ведуть парід до загибелі, отже ми до мирної конференції муємо їх всіх знищити! Знова прокурор Струсівського р-ну на мітингу в с. Барнадівка по появі наших проти контингентових кличів говорив таке: "Бандеровців знищимо, бо ми знищили, є тільки власовці, які прибули сюди в Росії, але ми їх так скоро знищили, як бандеровців; вони не казуть вам не здавати контингенту, ви їх не слухайте, бо в протилежному випадкові будемо з вами розпрачатися, як з самими власовцями. Одне таке вся ця їхня пропаганда не знаходить найменшого закріплення в масах.

Щоби зламати революційні кадри і адеморалізувати українське населення більшовики зі своєю азійсько-московською неапатотом знуцаються в звірський спосіб над трупами повстанців. В с. Крогульці ол. п. д. Самітному викололи очі, обрізали вуха, підняли гордо, розпанахали груди і виляли серце над яким насміхалися і триумбували своєю безмежній радості над помитованом жертвом.

Більшовицька пресо мало поширена серед населення. З поміж усіх більшовицьких видань найбільш поширена областна газета "Вільне життя" і центральна "Радянська Україна", в яких населення віотник зза кордону і великими конференціями найбільше інтересується, а крім того вживає, як "курительну бумажку". В цьому місяці були різні плакати, на яких представляли, як українське населення добровільно здає хліб державі.

Лозунги: "Зидмо і без втрат проведемо збирання врожаю!", "Виконання хлібопоставок - найперший обов'язок громадянина!", "Вице темпи коопериді, молатьби та хлібоздачі!", "Ліваздача - зараз головне!" і т.п..

5. Шкільництво.

В звітовому місяці, як в час літніх феріі, всі приміщення шкільних будинків частинно відковляються. Шкваліфіковані учителі відбули місячні курси в Чорткові, а деякі поїздки до Київля; чи це бувазвичайна прогуляка, чи що іншого, покищо невідомо. Всі інші учителі були заангажовані до ведення масово-усної пропаганди між населенням і стягання контингенту.

Шкільна молодь до більшовиків вороже наставлена, бо бачить і добре розуміє, яке зло і здиетва роблять українському населенню. Вийшовши поза шкільні мури, забуха про Сталіна і всі більшовицькі пісні, а навпаки свобідно співає революційні пісні та інтересується життям повстанців. Інше представляється справа в ослах, де є організовані комсомольські піоніри/Біле, Росії, Брехуля, Лоснів/; тут деякі діти, чи старша молодь уряджує забави і сходики, на яких учителя дають доповіді між комуністичному дусі.

6. Про освіта.

Більшовицькі культурно-освітні "діячі" в районі намагаються всякими способами в першу чергу заохотити нашу українську молодь відвідувати клуби, щоб опісля поступово змогли собі роботу при організації комсомольських гуртків, в яких доперва могли б провадити свою культурно-освітню роботу, а впері з тим перевиховувати молодь. В цьому напрямку основиють клуби, а відповідальними за їхню діяльність роблять учительство і сільський актив, а крім того по деяких клубах роблять щонеділі забави, на які стараються притягнути нашу молодь. Одначе, ці забави ціко вито не цікавлять нашу молодь і навіть не люблять дивитися, як дико вигулюють до безтями запиті більшовицькі голотники. Свідомо молодь уважає за краплю дещиці брати участь в цих диких гулянках. Позатим у більшовиків не має інших, яких небудь способів, якими могли б згуртувати та приєднати собі нашу молодь, щоби повести культурно-освітню роботу і окомунізувати її. Стже, всі намагання більшовиків у цьому напрямку закінчилися безуспішно і до тепер нічого не досягнули, виключаючи села/Біла, Коосів, Брикуня Стара, Задріють, Лощнів/, де вже давніше по клубах зорганізовані комсомольські гуртки і в райцентрах. Одначе, крім гулянок там жодної іншої роботи на культурно-освітньому полі не проводять.

Основамі в деяких селах жіночі ради совєї діяльності не правили за виїмком зборів, які відбулися в райцентрах. До райцентру з кожного села була покликана делегатка - жінка, одначе не всі прибули. На зборах з доповідями виступали жінки - більшовички з району, а відтак по дано вказівки щодо праці в жіночих радах на селі. Подані вказівки на селах не зреалізувалися, бо українські жінки - селянки навіть не думали вступати "до якихсь там рад".

7. Інтелігенція.

Переважає кількість інтелігенції в СУЗ - це учительство і овачєнки. Майже всі вони працюють в селах під тою самою контролею і переслідванням, що і в містечках. Більшовицька пропаганда не має на них найменшого впливу при їхній національній свідомості, хоча нераскушені більшовиками говорити до населення мітинги в справі якого небудь здириства, одначе населення вповні їх розуміє. Іх населенням веде себе добре, а при стрічах з поодинокими селянами, яким довіряє, старається піддержати їх на душі, а щодь читає пресу, то зі свого політиканства, має світліє селянам сьогоднішніє становище СРСР, як досить критично, та орієнтує на віянку з Англією та США. Невже частина при постійному переслідванні НКВД робить самовчасно, скриваччи в собі таку саму ненависть та невдоволення з більшовицького режиму, яке бачиться в загалові українського населення. Своє працю і обовязки виконують по напрямках, які дають більшовицькі власти.

Допришого руху ставляться прихильно і стараються збирати потрібні відомості та інформації для повстанців. Їхня загальна орієнтація в першій мірі на збройний конфлікт СРСР з Англією і США, який сприяв би Україні визволитися власними силами, діючи рівнобіжно з усіми поневоєними народами. На закріплення цієї орієнтації найбільше вплинула стаття в газеті "Правда України" - "Врне хазяєва" УКРАЇНСЬКО-НИМЕЦЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ! і т.п.. Всі напружено чекають "Врної Конференції", яка має відбутися в Парижі з днем 29-го липня.

Тут слід відрізнити частину місцевої інтелігенції, яка монде національно свідомо і прієктухти не цікавить політичним життям. Її без різниці працювати в якій небудь державі, щоби тільки мала особисте забезпечення, а що в совіцькій державі цього якраз не має, то вона також хотіла би якоїсь зміни, а особливо покращання свого життя.

Інтелігенція в СУЗ, виключаючи партійних працівників, яка вже пережила всі степені колгоспної нужди та голоду, побачивши життя місцевого населення, розумово придивляється до більшовицькій владі, а рівночасно зроджується в ній невдоволення з більшовицького режиму, про що свідчать самі вислови деяких одиноків, які отричаються, чи перебувають у свідомих українців. В добрих хвилиних настроях вони отверто парікають, проклинають більшовицьку владу та оповідають про колгоспне, нужденне життя на СУЗ.

Однак обов'язки своєї праці, як бачиться зовнішнього вигляду, виконують солідно.

Інтелекція чужо-національна/руські, чували і інші/ та всі партійні без огляду на національність - це вірні та щирі виконавці волі Сталіна та його кліки. Вони зі своєю московсько-азійською ненавистю ставлять ворожо до українського народу і його визвольної боротьби. На кожному кроці стараються ліквідувати наш рух, щоби тим скорше закріпитися на українській землі.

8. Служба здоров'я.

В терені знаходиться 7-м шпиталів і 9-ть аптек, з яких населення користує дуже мало. В аптеках відчувається брак медикаментів, а якщо кому потрібно на вилікування хвороби більшої кількості медикаментів, во мусять аптекарєві заплатити ще "дось з боку" - хабарі. Крім цього по селах є зорганізовані санпункти, в яких також відчувається брак медикаментів і через те населення користує з них дуже мало. Інфекційних хворіб в терені не отричалось.

9. Суспільна опіка.

Зі сторони більшовиків не бачиться жодного старання в справі допомоги потребуючим. Мізерку допомогу одержують інваліди "вітчизняної в війни", а ще окремі жінки і родини впадлих людей на фронті в німецько-більшовицькій війні, але тоді, як жінки мають більше, як двоє дітей, а родичі більше 50-т років життя. До того додати по пів літри нафти і 2-а пуделка сірки. Виплати "допомог" не придержуються точною

10. Відбудова.

В звітувomu місяці на даному терені відбудови, за виїмком малих мостів, не проводилося.

11. Червона Армія.

В звітувomu місяці в даному терені червоно-армії не перебували, але час-від-часу переїжджали поїздами, чи переходили цілими відділами через терен. Переїжджали з Чорткова на Гусятин, Скалу і Тернопіль, або протиню з Тернополя на Гусятин і на Чортків. При переходах часто задержувалися в районі Попелиниці і Теремки.

II. Польські:

В терену майже всі поляки виїхали на захід, а ті, що залишилися - це в більшості мішанці і старі віком. До українського населення і визвольного руху ставляться ворожо на зовні прихильно, але, як у діїності годі збагнути. До більшовиків, за виїмком донощиків, ставляться ворожо, бо вони виганяють їх і їхні родини їхати на захід - в Польду.

З польської інтелекції залишилася незначні одиниці, які співпрацюють з більшовиками. Вони сидять спокійно і нічого не шкодять нашому рухові а до українського населення ставляться з резервом. Звичайно повняють адміністративну роботу.

Щодо польського піднілля, то вадко сказати, чи існує, але невідомо хто пускає різні вісті в зв'язку з створенням польської держави, якої кордони будуть сягати по Збруч. Крім того ходять різні вісті про великі партизанські польські відділи, які діють в Польді. До того числять ще на допомогу Англії, на доказ чого говорять про андерсівську армію, якої англійці допомагають. З того виходить, що хочуть хтось бути, до орієнтує їх про щось подібне.

III. Жиди.

Крім українізованих, чи зрусифікованих жидів, які приїхали зі східних областей СРСР, в терені знаходиться кілька жидів, які мешкали тут перед німецькою діїністю. З них один працює, як лікар, а інші, як фахові працівники в різних верстатах. Всі інші виїхали на захід. Їхній життєвий рівень представляється добре, бо крім державної зарплати, вони заробляють приватно від людей.

IV. Українське громадянство:

Терор, який застосували більшовики, доби залякати і здеморалізувати українське населення, а відтак перетягнути його під свій вплив і постати з ними так, як з рабами, частинно поділав на населення, але заразом спричинився до зростання національної свідомості і великої ненависті до більшовицької влади. Правда, в той час, коли є натиск, українство - пригноблене, але коли натиск пройде - воно знову оживає новими надіями і вірою в краще майбутнє. На початку цього місяця - коли зачалися жнива, українське громадянство дещо заломалося і заговорило: "Ми пропаді, бо якщо більшовики будуть до зими і зідуть великі контингенти, то будемо голодувати." Тоді можна було почути неохоче нарікання і на цілий світ, і на Бога, і на Англію, і на Америку, що вони не хочуть зрозуміти біди цілого народу, бо в протилежному випадкові були б досі розпрямилися з більшовиками. Але вже в половині місяця маса змінилася не до пізнання і окріпилася в ній віра і сподівання в краще майбутнє та близький розвал російської імперії. Їхні надії підтверджуються наступними фактами. Поперше значна частина українського громадянства орієнтується на досить складні міжнародно-політичні обставини, а головне на непорозуміння і великі протилежності в політиці між Англією і США з одної сторони, а СРСР - з другої, що мало б бути, як кажуть, причиною збройного конфлікту між ними, який мав би закінчитися для більшовиків провалом. Подруге, орієнтація на свої власні сили, на що частинно вплинула більшовицька преса і вісті про заворушення селян на Сході. В більшовицькій пресі появилися були фейлетони і статті, в яких більшовики осуджували політичне діяння українських націоналістів/гандера, Мельника Кубишович і інші/за кордоном, наслідком чого українство збільшило своє довіря до українських повстанців, говорячи, що в Україні чиниться культурний світ, бо вона має своїх представників і провідників народу за кордоном. Їх населенням ходили різні вісті про заворушення селян у всіх народів Сходу проти більшовицького режиму і про власовський рух, якого боротьба доходить до сарає то більших і помітніших розмірів. З причини цього стверджують, що революційна боротьба поневолених Москвою народів увінчається успіхами.

Третім значна частина українства орієнтується знову на те, що більшовики під зовнішнім натиском Англії і США будуть змушені дорозвільно вратися з окупованих ними країн Європи, а в тому числі і України тому, що більшовицькі війни бояться, бо знають, що проваляться. Потвердженнями цієї орієнтації мали б бути, по думці населення, наступні факти, які більшовики під зовнішнім тиском азіатців уже виконали, а саме: звільнення родичів, які мали бути призначені до вивозу на Сибір, звільнення вивезених в 1940-1941 рр. на Сибір і звільнення "політв'язнів"/Тусятин, Струсів/.

Крім цього зустрічається значно мала частина українського населення яке несвідомо пішло під більшовицький вплив, а деякі і "свідомо" своєї зради роблять злочини для своїх братів - односельчанів, бо вони стали сексотами НКВД. Населення до таких типів ставився з погордою. Вони бажають, щоб СРСР існувала довго і ніколи не провалялася, бо при всякій зміні карк їм не минути. Знову ті, які поки що законспіровано ведуть свою роботу, бажають також зміни, а головне покращання життєвого рівня.

З нашим визвольним рухом українство, за винятком останніх, симпатизує і старається чимось допомогти повстанцям. Заломляється тоді, коли бачить невдачі і втрати з нашої сторони, але протилежно радіє успіхам; наприклад, повстанці переходили через село Полівці по розбитті більшовиків на їх засідці, населення дуже радо витало їх, а дятки кричали: "хлопці, ми йдемо з вами. Не лишайте нас тут. Все досить нам цієї муки. Вірте голоту!"

З усього бачимо, що загал українських мас до більшовицької влади ставиться ворожо, однак всякі їхні заарештування змушені виконувати.

Постій, дня 7. VIII. 1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !

I. Більшовики:

1. Адміністрація.

Протягом місяця в більшовицькій районній адміністрації спеціальних змін не зайшло. Вцілі - керівні пост знаходяться в руках партійних працівників. Вони без огляду на національність звільняються прихильниками більшовицької влади, а ворогами українського народу і його вільної боротьби. Українське населення вважають за своїх рабів і так до нього ставляться. При стяганні контингенту, невчисловити НКВД, отримків і інші військові частини, але представників районної адміністрації, які в нехороший спосіб відносяться до українського населення, прикладом чого може стати факт, який зафіксував в с. Угнола. Голова РК - Цвалін і II-ий секретар партії - Кабаченко збирали контингент. Заходили до тих, що не встигли на час здати контингенту, а якщо не застали їх в дома, то розбивали їх двері і самі робили порядки в хатах та закривали щонайдовше, як гроші, скрині і т.п. Одначе ці мали часта, бо гірша доля отримків тих, яких побачили в хатах, а це до того не при молоченні збіжжя. Вони таких побивали, а коли хтось справджував /Ковальчук Дмитро/, того називали бандеровець і пропагандистом, який ширить пропаганду, щоб не здавало населення хліба державі. Зрозуміло, що до таких "опікунів" і керівників населення прихильно не ставляться не може, бо вони самі на це собі заслужили. Безпартійні працівники, як в СУЗ, так і в місцевому населенні, - цим німе знаряддя в руках працівників партійних. Всікі доручення виконують так, щоб були виконані і хоча добре бачуть ту короткість і несправедливість зі сторони влади, проте зі своїми думками схиляються.

Склад адміністрації по селам позначився той самий. Працівники цілими днями були перемучені різними справами в справі контингенту. Вони як могли, так обороняли населення від різних адирет, що їх робили більшовики. Тут не виключено типів, які старалися бути керівним в соц. змаганні і якнайшкороше розпочити в державу, щоб через те здобути собі більше довіри в більшовиків і кривдям неможливо здобути собі медалі.

В кожному райцентрі відбулися від 2 до 4 рази наради голів та секретарів сільрад. В першій половині місяця на нарадах обговорювалося виконання 1-го року четвертої сталінської п'ятирічки і щоденні основні завдання голів та секретарів сільрад. Їх ставили відповідальними за виконання в 100% належного контингенту. На нарадах в другій половині місяця обговорювалося питання про хід виконання плану хлібопоставок і виконання плану овочів і фруктів.

Щодо адміністрація була заангажована до стягання хлібопоставок. Вони бжукали по селам і безупинно наполягали, щоб населення здавало контингент. Для скоршого стягнення контингенту в деяких селах є придільні спеціальні частини війська, які, крім іншої роботи, допомагають стягати контингент.

Всікі зарядження, які були, то в основному були спрямовані на здачу хліба для держави.

2. НКВД-НКГБ.

В органах більшовицької безпеки НКВД і НКГБ за звітний період спеціальних змін не зафіксувало. До боротьби з вільним рухом застосовують різних методів. Одним із найголовніших засобів боротьби - це розвідка через сексотів, яких безпачинно навіають по селах. Деякі типи добровільно оповідають на ганебну роботу, але деяких змушують чи то дорогою арештування, чи постільним допитуванням цілі справи. В Буднівському районі навіають і контактують з сексотами в той спосіб: до села приїжджає енкаведист, чи енкагабист, головню Кердішов, і до сільради, або клубу скликає від 15-ть до 30-ть людей з якими говорить про здачу контингенту, а відтак кожного в окрема покликає до окремої кімнати, де говорить з кожним на іншу тему. Деяких випитує про бандерівців, деяких про господарку, про контингент, інших про життя під німецькою окупацією, про життя на роботі в Німеччині, а від інших напевно збирає матеріали і звіти з підпільної агентурної роботи.

НМВД і НМГБ до своєї диспозиції мають війська НКВД в числі около 50-чоловік, які станціонують в райцентрах і до скорного пересування по терені мають свої автомашини. Крім цього по селах кватрують військові гарнізони групами від 30 до 50 чоловік. Вони також до своєї диспозиції мають автомашини. В кожному районі кватрує від два до чотири гарнізони які розміщені так, щоб бути в центрі кількох сіл. Ночами в селі, в якому кватрують, або сусідньому роблять засідки, звичайно на випаних мідях, які часом приводять до багатьох для них успіхів. Наскоки були рідкістю, а при тих, де були побивали людей і робили оточні ревізії, при яких найбільшу увагу звертали на шукання а криївками. Крім цього були заангажовані до стягання контингенту, яке відбувалося в надто варварський спосіб. Приходючи до хати по контингент, вимагали для себе їсти, рвали овочі і дещо з хліба. Люди, щоб уникнути ревізії, давали що тільки було в хаті, а овочами старалися якнайскорше випроводити з подвіря не проханнях гостей.

Велику увагу звернули на ліси і поля. В лісах робили облави і засідки на випаних переходинних лініях, які не привели до багатьох успіхів. На поля найбільшу увагу були звернули в Струцівському районі. Поночі робили секретні підкошки і засідки на дорогах і під копами збіжжя, однак це все не привело до багатьох успіхів. Багання НКВД Струцівського району знищити українських повстанців сповнилося аж тоді, коли живим зловили повстанця Галя/може і провокатора/, який викавав всі криївки, про які тільки знав. Крім цього випав навіть ті, в яких не був, тільки орієнтувався в напрямі. За такими криївками більшовики шукали в той спосіб: на полях, де росла бараболя і кукурудза, йшли кожним рядком і шпигали дротами. В наслідок цього більшовики на протязі трьох днів відкрили кілька кривок а в них 9-ох повстанців, в тому числі 2-і жінки.

До помічі НМВД служать істребительні батальйони, які є організовані в райцентрах і деяких селах. В Іуденівському районі НКВД намагає, щоб якнайскорше організувати молодих хлопців в стрибки. При тому вживає різних методів, як приарештування, попиття, погрози розстрілом і т.п., якими хочуть застрашити молодь, щоб притягнути її до себе, як не по доброму, то силою. Стрибки рекрутують з місцевого населення і переселенців з заходу. Частина з них це не попали під більшовицький вплив і не стали прихильниками енкаведистів та учасковиків; вони не виходять українського населення і стараться не виходити нашою рухові. Частина перейшла цілковито під вплив НКВД, нищить українське населення і виходить нашою рухові - це голотники, для яких нічого національної навики-українці. Ця частина населення викається, а НКВД використовує для своїх цілей. Вночі стрибки викрадають службу, як вартові магазинів, сільрад і своїх будиноків та разом з більшою кількістю роблять засідки. Деякі допомагають стягати контингент і грабувати українське населення, бо в цьому вони спеціалісти. Начальниками істребительних батальйонів є скіпники, а підкошки і місцеві українці - добре випробувані більшовицькі інкогніти.

В звітному місяці з нашої сторони було 16-ть вбитих, в тому числі 2-і жінки, а 4-и раненими; знову з більшовицької сторони було 15-ть вбитих, а кільканадцять ранених. В наслідок переслідування і терору, який застосували більшовики, з цивільного населення було 2-а молодих хлопців вбитих, а два арештованими. За метою здавання контингенту було арештованими 20-осіб, з яких частина вже звільнена, і вграбованими 11-ть господарств.

3. Господарка.

В наслідок стягання контингенту і жорстоке поводження більшовиків з людьми робить враження, що більшовикам ходить не тільки стягнути контингент, але цілковито економічно зруйнувати село а людей перетворити в своїх рабів. За передачу контингенту з людьми розправляються по-різному: забирають муку, збіжжя, живий інвентар, а навіть дрова. Тих, які не здали 50%, більшовики арештовують, а з господарства забирають все, що їм подобаєся (Копичинці, Дорешівка, Вибранівка, Хоростків). Від інших конфіскують все збіжжя онопамі і конічнику, чн сіно, а крім того при робленні ревізії рабують ремінь саморобка і мочені шкіри.

Більшовики, щоб скорше сповнити своє завдання, яке полягає в тому, щоб якнайскорше розрахуватися з державою по хлібодачі, здирають контингент безоглядно, не дивлячись на мастковий стан і родинний склад, ні на жодні заслуги інвалідів Ч.А. Доказом цього може бути подія в с. Мишківці. При здиранні контингенту більшовики здирали до останнього ошійка, в тих які не здали 75% і між іншими зайшли до бідижа, інваліда ЧА Безкоровайного Василя, в якого встали 5-еро малих дітей з жінкою. Не дивлячись на цих малих, немічних людей, які не можуть ще ніякі заробити собі на прожиток, вимагали від нього контингенту. Коли господар оправдувався, що не має здати контингенту, бо на господарстві має тільки 4-и копії вологи збіжжя, тоді більшовики зв'їхали фіром і забрали все, що було в снопах, а побачивши, що цього їм замало, забрали останню муку. Інших, які не здали контингенту виславлять на роботу в Донбас, бо вони "не вміють господарити" і там вчуться, як повинен сповняти обов'язки радянський громадянин Хлібнірок Новий. Крім цього арештували людей, які цілковито не мали збіжжя і не могли здати хлібопоставки. При звільненні таким казали, щоби вони за контингент збіжжя здавали полотно, мітки, солоннику, перни і подушки, а це все також піде на рахунок держави Хлібнірка.

Вже в другій половині місяця більшовики зачали судити людей, які не здали належного контингенту. Суди відбувалися в той спосіб: до села приїжджав прокурор, голова РК, секретар партії і інші голотники з адміністрації, які разом з головою і секретарем сільради судили "саботажників". Обвинувачений не смів оправдуватися, а тільки спокійно прихвально до провіки перед державою. Обвинуваченим присуджували здати належну поставку, а за те, що слухав і помиривав "бандеровську пропаганду" і не сповнив належного обов'язку перед державою карали грошовою карою від 4000/чотири тисячі/ до 25000/двадцять п'ять тисяч/ карбованців. Ця вся мусять сплатити в дуже скорому часі, бо в протилежному випадкові чекає їх, як ворогів Радянського Союзу, тюрма і Сибір.

Крім цього отагали сімопоставку. Здача сіна була на другому плані, але хто вже здав збіжжя, а не успів здати сіна, в того збирали снопами пшолиця, жито і ячмінь.

В зв'язку з хлібодачею заборонили молоти збіжжя тим, які не здали контингенту. Однак люди ті, що здали і ті, що не здали контингенту, потрібні були хліба молоти в млині. Більшовики, щоб ще більше ограбити людей, використали цю нагоду і забрали з млинів збіжжя і муку, не вважаючи чи власники муки здали контингент, чи ні.

В цьому місяці фінвідділ намагався отагнути всі грошові зобов'язаності в податках за 1945 і половину 1946 року. Хто не міг в цього викзатися, в того конфіскував усе рухоме і не рухоме інвентар. З причини вище згаданих утисків і податків населення відчуває брак грошей, наслідком чого гроші - рублі набравать більшої вартості.

До кооператив, які існують по селах не дають потрібних населенню товарів, а коли щонебудь зявиться, то населення в нього кррстає дуже мало, бо більшовицькі урядники розподіляють це поміж себе. Дрібні товари, сірники, нитки, двібак, цукорки, нафту і дещо з косметики населення може купити, але тільки в обмін за яйця. В цьому місяці в кооперативі були появились жіночі поньчохи, яких на селі відчувається брак, однак населення їх не купувало, бо за одну пару треба було заплатити копів яєць. Всі інші речі потрібні для домашнього вжитку населення купує на базарах по спекуляційні ціні. З причини цього спекуляція отала найбільш актуальною. На базарах продає дозволено і тому можна купити і продати все в домашніх чи фабричних виробів. Зараз можна отримати багато військових уніформів і річей награбованих в Німеччині.

В промисловості від попереднього місяця найменших змін не зайшло, як рівнож недомагання зальшилися не направленими, а це до того сільськи промисл цілковито припинений в причини різних робіт на полі і вдома.

4. Пропаганда.

В звітувomu місяці, подібно, як у попередньому, на мітингах доспівували розпочату пісню про скору здачу контингенту, як найпершого і найважнішого обов'язку українського селянина перед державою, а впоряд в цим захвалювали могутність Радянського Союзу, колективізацію і багатство рад промисловості, а відтак слали погрози Сибіром і тюрмою на адресу саботажників і прихильників "українсько - німецьких націоналістів".

Населення не хотіло брати участі на мітингах так, що було багато випадків, що слухачами були тільки десятники, а коли при допомозі зброї, чи при нагідно, коли люди виходили з церкви, вдалося більшовикам стягнути людей на мітинг, то все ж таки більшовицька пропаганда не дідала на слухачів.

Одне тільки замітно, що більшість по полві наших клочків дуже часто говорять, що це не бандеровські клочки, бо бандеровців вже майже нема, ми їх вже знищили дуже багато, а в скорому часі викінчимо до решти. Ці клочки розкидають власовці, які в причини голоду прийшли на Україну, а ми з ними розправимося, як розправилися з бандеровцями. Населення не вірить в це, але про власовців зачинає говорити. Тому, що в терені власовців не отричалося, доходимо до висновку, що більшовики в цей спосіб стараться збити пам'ять в народі про повстанчий рух т.зв. по-більшовицькому бандеровський. Однак наочні факти заперечують фіктивні твердження більшовиків і мають над ними перевагу.

Крім цього завдання більшовицької пропаганди - виховати молодих радянських градіанців з комуністичному дусі, зробити в них активних трудівників, а радше вірних прихвостів партійної кліки. Для оокриного реалізування цієї справи більшовики на час літніх ферій заангажували учительство вести пропаганду і культурно-освітню роботу серед молоді в цілі організування комсомолів і піонерів.

Більшовицька преса серед населення мало поширена. З поміж усіх більшовицьких видань найбільше поширена обласна газета "Вільне життя" і центральна "Гадяцька Україна", в яких населення найбільше заінтересоване статтями про Мирні Паризьку і рну конференції. Головно в містах були по розвідувані плакати, на яких представляли, як українське населення з'являє хліб державі.

Лозунги: "Неустанно підвищувати темпи хлібпооставок!", "Вище темпи хлібпооставок!", "Всі сили - на успішне завершення хлібоздачі!", "Хлібоздача - зараз головне!" і т.п..

5. Шкільництво.

При кінці місяця в райцентрах відбулися серпневі наради вчителів і директорів початкових і середніх шкіл. Наради тривали три дні, а на четвертий відбулася нарада директорів початкових та середніх шкіл. Як приклад переселення серпневої наради подаю нараду яка відбулася 23.VIII в райцентрі Копичинці. Присутніх учителів було 140-чоловік, з яких одну третю становили учителі і директори зі Східних Областей. На нараді при держувалася такого порядку дня: о 9-10 години зачиналося навчання, відтак дві години обідової перерви і по полудні знову нарада, яка закінчувалася в 8-10 години. На нараді обов'язувала отрога дисципліна. Кожен учасник мусів розструватися кожного дня перед нарадою і перед тарією обідового перерви. і при кінці наради. Крім того кожний директор відно видав за точно вислухання і відвідування своїх підлеглих учителів. Серпневою нарадою проводив завідувачий РВНО - Маданник партійний жид.

Нараду відкрив представник з Обл.ВНО по відділі пропаганди партійний жид - Муренко. в такому порядку: організування президії і вступне слово. Членами президії були вибрані слідуючі люди: представник з обласн /ми і назавсько невідоме/, голова РВК - Цвалін по національності жид, секретар партії українець - Захлявний, директор копичинської СМ партійний українець Рєва, представник з воєнкомату - старший лейтенант, директор сухоставської НСШ українець - Чорний і учитель українець - Нападій, учителька копичинської НСШ - мідева українка і завед СМ та росіян партійний від методкабінеку - Куденко. Відтак Муренко зазначив, щоб була дисципліна і послух, а по кожному виступі кожного члена президії чи учителя слухачі плакали і кричали "гура". Він обговорив тему: "Учитель в СРСР і учитель в капіталістичних державах та фашистський Німеччині.". Далше по оплесках обговорив сьогочасний політичний огляд, про "виродливу ідеологію українсько-німецьких націоналістів", а на закінчення закликав всіх учителів до боротьби з бандитизмом.

Другий з черги виступив Захлявний. Він говорив про виховання дітей в комуністичному дусі та про завдання і політичну роботу радянського вчителя поє школов.

Третій виступив Цвалін. Він говорив про співпрацю школи з сім'ярадою.

Говорив про учителя, як культурну людину на селі, яка має проводити культурно-освітнє життя серед населення та допомагати урядові у виконанні і перевиконанні плану сталінської п'ятирічки. Далше говорив Маланок про шкільні справи, наприклад, котра школа зробила ремонт в 100% і отагнула опад на зливу. При цьому деякі директори, завідувачі і учителі одержували похвали/головно східняки і місцеви піддешники/, а інші нагаки і замидування, що вони мають зв'язки з українськими повотряцями.

Відтак директор Чорний відчитав листа до Сталіна писаного від директориів, завідувачих і учителів Копичинського РВНО. В листі зложена подяка Сталінові за визволення з під фашизму і за "часливе" та "радісне" життя учителів в Радянському Союзі. На кінець зложено в листі приречення, що всі будуть виховувати молодь в комуністичному дусі.

Спісля виступив місцевий директор українськ-абхазівської НСН - Стаєнк, який відчитав листа до Молотова в тому самому тоні, що до Сталіна.

Після цього директор хоростківської СШ місцевий українець - Кимо відчитав листа до Хрушова в тому самому тоні, що попередні.

Кудеяк говорив про справи шкільні.

Представник з області говорив про нові програми та про зміну програм, які мають увійти аж на другу чверть. В програми додано більше годин російської мови та літератури і історії та копотитуції СРСР.

Лейтенант з воєнкомату говорив про воєнну підготовку і воєнні справи в школах. Грворив про роботу і завдання воєнума в школі, а на кінець сказав котра школа під дим оглядом стоїть добре, а котра але.

На нараді директорів та завідувачих коших шкіл зокрама мусів позвітувати про свою школу, про своїх учителів і про свою успішність в навчанні та вихованні. При цьому кожий виказував спосіб і методи свого навчання, про перешкоди і труднощі, які зустрічає та як їх поборює. На кінець подано інструкції та варадження.

На закінчення серпневої наради зложено подяку партії Леніна-Сталіна і Червоки Армії за визволення з під фашистського ярма. При цьому були гучні виклики за та оплески на честь уряду і Сталіна. Відтак виступила місцева українка, учителька копичинської НСН - Шкула Михайлина з оповіданням про свою екекурсію на СУЗ. Говорива про радісне і часливе життя учителя, робітника чи колгоспника на СУЗ, про високе піднесення сільського господарства, радпремколовості і воєнної індустрії. Далше говорива про Київ, могилу Шевченка, Дніпро і музеї на Україні. На закінчення зложена подяка Сталінові та його урядові за те, що її дозволено відвідати і побачити це, що вона в житті найбільше бажала - Київ.

6. Проєвіта.

Культурно-освітні заклади мають на меті свою роботу оприяти "політичному" і "культурному" вихованню трудящих, а головно молоді, в комуністичному дусі, допомагаючи партійним і радянським організаціям викривати "ворожу" ідеологію "українсько-німецьких" націоналістів, згуртувати все навколо більшовицької партії, організувати їх на боротьбу і успішно виконання завдань IV-ої сталінської п'ятирічки. В цьому напрямку засюють клуби, а відповідальними за їхню діяльність роблять учительство і сільський актив. В райцентрах і деяких селах роблять улаштують танці, який старався заманити молодь до клубів. Одначе ці забави цілковито не цікавлять нашої молоді, а навпаки відганяють її від клубів, бо молодь не хоче дивитися чи танцювати з запланими до безтями більшовицькими готинниками. Свідома молодь уважає за якийсь злочин перед народом брати участь в цих джких гулянках. З усього бачимо, що намагання більшовиків у цьому напрямку закінчилися безуспішно, виключаючи деякі села/Віла, Косів, Заєдрієть, Донів, Брикуля Стара/, де вже давніше при клубах зорганізовані гуртки комсомолів і в райцентрах. Одначе, крім гулянок, там жодної іншої роботи на культурно-освітньому полі не проводять.

7. Інтелігенція.

Кількість інтелігенції в СУЗ мешкає по селах і займається учительством. Знову ж міста наповнені інтелігенцією зі східних областей СРСР, яка повинна адміністративну роботу.

Більшовська інтелігенція живе ким самим ідеями, що свідомо свідомство. Їхня національна свідомість і моральні цінності предствляються добре. До нашого руху ставляться прихильно, але на власні сили разом з повенореле ними народами не орієнтуються. Їхня основна орієнтація - це орієнтація на збройний конфлікт між більшовиками, а аліантами, який причинився до проваду СРСР. З причини цього цікавляться більшовицькою пресою, до читають статті про "Паризьку Мирну конференцію" і в них найбільше заінтересовані. Тут відкриваємо інтелігенцію в СУЗ, якої в цьому місяці на терені по олах знаходимося маю. Вона, переживши всі степені колективної нужди, добре бачить і осуджує національний і соціальний гніт в СРСР, але є мовчавкою і виконує те, що їй наказано. До нашого руху ставиться прихильно, а до найголовніше не входить.

Міська інтелігенція в СУЗ - це люди, які дбають про насичення себе і в великом кількості виконувть доручення влади. Вони менше цікавлять ся політичним життям, а про точне ставлення до нашого руху годі сказати але в обсервації бачимо, що в них є взаїмне недовіра і тому точної оцінки чи то про наш рух, чи про більшовицьку владу тяжко одержати. Інтелігенція чужо-національна і всі партійні, без огляду на національність, - це вірні та щирі працівники в СРСР, які з ненавистю ставляться до українського народу і його звольної боротьби. Їхній життєвий рівень представляється добре, бо все одержуть по державній ціні і всюди мають вступ.

Міська інтелігенція в СУЗ, якої національна свідомість є значно менша з від більшовської, до більшовицької влади ставиться ворожо і бажає проваду СРСР, щоб тим скорше поліпшилася її життєві умовини. Тому, що за нашого рухом не всі зацікавані, деякі нашу боротьбу вважають за нецільову і да реише "затрачування людей".

8. Служба здоров'я.

В терені знаходиться 7-ми шпиталів і 9-ть аптек, з яких населення користає дуже мало. В аптеках відчувається брак медикаментів, а якщо кому потрібно на вилікування хвороби більшої кількості медикаментів, то мусять заплатити аптекареві "дооз в боку" - це соло, сало, спирт і т.п.. Крім цього по селах є zorganizовані сан. пункти, в яких також відчувається брак медикаментів і через те населення користає в них дуже мало. В останнє до аптек було опроваждено невелику кількість медикаментів американських. Мід ними були гарні ліки, а головню на вилікування внєричних хворіб - Пеніцилінового було дуже мало.

9. Суспільна опіка.

Зі сторони більшовиків не бачиться жодного старання в справі допомоги потребувчим. Не говорити про допомогу інвалідам, коли вони не мають найменшого помилування щодо здачі контингенту. Так, як усі чувствували в означеному речинді, бо накоми не виконувть, то поладають під цей сам суд і арештування до інші громадяни. Не крадої допомоги знають родини і жінки погиблих на німецько-більшовицькому фронті червоно-арміїців. Копичинецький район був заголоосив про допомогу в мануфактурі, але коли жінки переконалися, то подачили тільки отарі награбовані в кровю лахи в Німеччині, чи інших окупованих країн.

10. Відбудова.

На даному терені відбудови, за виїмком малих кестів і залізничних доріг, не переводилося.

11. Червона Армія.

В звітувому місяці в даному терені червоно-арміїці постійно не перебували, але час-від-часу переїжджали доїздами, чи переходили через терен Чернівецький в Червонона на Гусятин і Тернопіль, або протвню в Чернополь на Гусятин і Чернівці. При переході часто придержувалися в районі Копичинці і Червонона.

II. Поляки:

В терену майже всі поляки виїхали на захід, а ті що залишилися - це вбільшоості міланці і отарі віком. А якщо де залишилися жиниць поляк - нег

ріот, то він згубляється в оточуючому середовищі українців. До українського населення і вільного руху ставляться, будемо прихильно, але, як відомості, годі збагнути. Є типи, головне стрибки, які явно виявляють вороже ставлення до українського народу, але цих є мала частина. До більшовиків, за винятком доводків ставляться вороже, бо знають того самого терору і переслідування, що українці. З польської інтелігенції залишилися новітні одиниці, які працюють в більшовицьких уладах. Вони сидять опікливо, не вкочують нашою рухові і говорять, що опікний ворог - більшовики, отже треба опікливо боротися. Але, чи це дійсні барахти, чи тільки волю в овецій окірі, годі сказати.

Чи існує польське підпілля, то важко сказати, але "Х. Грош" напевно за пошуків ширять вістки про польську державу, яка має невдовзі повстати. В зв'язку з цим ходять вістки, що більшовицькі війська мають опустити польську територію, бо більшовикам так наказала Англія і Америка.

III. Жиди:

Крім жидів, які приїхали зі східних областей СРСР, в терені знаходяться жиди, які мешкали тут перед німецькою окупацією. Їхній життєвий рівень представляється добре, бо вожий з них працює по своїм спеціальностям. Багато з них виїхало на Захід, а ті, що залишилися на зовні виявляють прихильність до більшовицької влади.

IV. Українське громадянство:

Ситуація в Україні від попереднього місяця не змінилася. Люди живуть тими самими ілюзіями і сподіваннями, що попереднього місяця. Вірять, що до збройного зудару більшовиків з альянсами невдовзі дійде. Для більшого окріплення своєї віри в це, читає більшовицьку пресу і радіє всякими жепорозуміннями, які існують на Паризькій Мирній конференції, в думкою, що тим скорше настане конфлікт. Терор і збротва, які чинять більшовики, зробили українство більш революційним і відперним на все. Вони безупинно вже проклинають більшовиків і бажає, як найскоршого їхнього провалу. Щодо ставлення до нашого руху українство можемо поділити на три групи. Одні - це жиди, які вважать нашу боротьбу за доцільну і вірять в її успіх. Вони допомагають нам не зважаючи на всякі перешкоди і перепетії зі сторони більшовиків. У них бачиться велика моральна солідарність і моральні вартості. Другі вірять в доцільність нашої боротьби і в нашу перемогу, але зі страху бояться виходити з нами в особистий контакт. Треті, які вже то, свідомо, чи не свідомо пішли на опівпрацю в НКВД і стараються вкочити нашою рухові. Крім того знаходяться люди, які не будуть вже від довгого часу нашою руху. Деякі з них в останнє виявили велику охоту до опівпраці з нами, вони хочуть чим небудь допомогти повстанцям і яким небудь способом причинитися до добра українського народу. За малою частинною агентів, між такими знаходяться гарні люди - молодий революційний елемент.

Мораль серед українського громадянства, головне серед молоді, частинно занепадає. З причини цього в деяких селах/Сидорів, Подбичини, Біла, Доднів, Тухорів/пакують і розвиваються венеричні недуги. Проти такого явища більшість українського населення вихованого на здорових основах традиційної моралі рішуче виступає.

Постій, дня 5. IX. 1946 р.

С л а в а У к р а ї н і !

655/10

Об'ява

І. Більшовики:

1. Адміністрація.

За цей місяць у більшовицькій адміністрації змін не зайшло, так, як попередньо в районному осередку переважачу кількість становлять українці з СУЗ і руки, а крім того місцеві дівчата і демобілізовані Ч.А.. Вищі керівні пости займають переважно партійні, а ще до того ідейні комуністи. Вони свої обов'язки виконують добре, бо бачиться про отахановщину і натиск зверху з одної сторони, а велике бажання вибитись на вищий пост з другої сторони. На нижчих постах працюють беспартійні, головню українці галичани. Між ними є люди вороже наставлені до більшовицької влади однак всілякі наложені завдання виконують добре, бо бояться арештування і переслідування зі сторони влади, мовляв, роби враже, як пан каже. В адміністрації отричається багато працівників, які, забуваючи про свій керівний пост, в дикий, авішський спосіб поведуться з цивільним населенням. Вони побивають і грабують невинних людей. Це найжорсткіше бачилося при отганні контингенту в місяці вересні в Мокрицькому районі. Цього місяця, побачивши поганий вплив на населення, отаралися заглушити цю погану роботу і говорили людям, що тих, які їх були більшовицька влада усунула з праці і поарештувала. Але це неправда, бо вони далі працюють в тому ж районі, тільки не заїжджають вже до сіл, де їх вої знають.

У сільській адміністрації працюють українці, переважно місцеві. З пн частина, як кажуть "іде на двох конях", значить служить і більшовикам і симпатизує в нашому рухом. Таких працівників часто арештують, а по двох, чи трьох тихих випускають "хароших" людей. Стричартся і голотники, які солідно виконують свої обов'язки наложені більшовицькою владою і тим самим помагати тероризувати українське населення. На таких більшість населення карікає і засуджує. Однак не слід говорити, що сільська адміністрація - це голота, бо між ними переважача кількість є вороже настроє на до більшовицького режиму, а що виконує наложені обов'язки, то зі страху перед тюрмою і жвд.

В кожному райцентрі цього місяця відбулося від 1 до 3 рази партійні збори. На зборах були присутні участкові /партійні/ по отганні контингенту. Тут, нова доповідь на тему виховання кадрів, відбулася доповідь в справі контингенту. Кожному участковому сказано, що для отгнення контингенту можна вживати всяких засобів, які, по його думці, зможуть прикормити даму роботу.

Крім цього від два до чотири рази відбулися збори голів та секретарів сілрад, на яких також наказували і уносили про здачу контингенту в 100%.

Зараз найбільшу увагу звернули на те, щоб населення в 100% розчилювалося в державу по хлібодачі. Для зреалізування цього творять т.зв. бригади в числі 10-20 чоловік. В склад бригади входить кілька працівників з району, а решта це воєнки, дуже часто війська жвд. Така бригада, приїждючи до села, поводитьсь так, як її подобається: бо і грабує без різниці, чи дана людина здала контингент, чи ні. Дуже часто ці грабіжники в селі кватирують по кілька днів.

2. МВД - МГБ.

До помічі МВД і МГБ є дані гарнізони військ мвд. В кожному районі перебуває від 2- до 3-х гарнізонів, які групами 15-40 чоловік кватирують по підозрілих селах. В районі розміщуються так, щоб бути в центрі і мати під "опіком" кілька сіл. Протягом місяця вони виїжджали на засідки до призначених їм сіл. Завдяки темним, жарким ночам і конспіративному поведенню повстанців з нашої сторони на засідках втрат не було. Над ранком вони знову заїжджали до своїх станиць на відпочинок. Днями час-від-часу наскокували на поодинокі села і підозрілі хати, але це не приносило до якихось батаних успіхів. В час потреби такі гарнізони збиралися разом і спільно робили відомі облави на поодинокі села. При облавах села обкладали заставами і не випускали нікого зі села, а хто йшов до села, того придержували до вечера, аж по провірці документів відпускали домі.

При ревізії розкидали загати, стіжки, гної і вожку солому і шпигали дротами землю, шукаючи за криївками і закопаним збіжжям. Людей брали на перевірки без огляду на те, чи він є підозрілим, чи нічого не винен. На протоколі питали кожного окрема про наш рух, а звільняючи, казали слідити за повстанцями, куди вони ходять, до кого заходять, у кого є криївки, чи свіжа земля на дворі. Підозрілих людей, чи осіб з рідні підпільників, забирали до району, свідки по кількох днях випускали. При цьому контактують зі своїми агентами і організують далі сітку донощиків. Людей до агентурної роботи атакують також під час контингентової кампанії, до якої, бутьо, також заангажовані енкаведисти. Не без того, доби тоді не ведено докладної розвідки в селі та не збирало матеріалів від донощиків, чи агентів.

Рівнож до розпорядності над і мгоб належать істрибітельні батальйони, які є організовані в райцентрах і подеяких села. Вони рекрутують ся з місцевого населення і переселенців із заходу. Між ними знаходиться деяка частина голотників, які безпосередньо тероризують населення і разом зі своїми начальниками активно ставлять ся до боротьби з українським визвольним рухом. Вони видають і арештують свідомих селян і рідні підпільників. Більшу частину до служби більшовики заангажували си лем, одначе навіть в цих деякі зараз стали ревними працівниками і вию навдяма своїх обов'язків малостених НКВД і НКГБ. Стрічається і таких, що є вороже настроєні до більшовицької влади, одначе службу повнять тому, що бояться арештування і переслідування та вивозу родини на Сибір. Вони помагали повстанцям, дають точку розвідку про роботу начальника і всіх отрибків у селі. Більшовики намагались заложити станції отрибків у всіх села, одначе молодь ухиляється від цього. У районі Гусятии по розвитку 2-ни станиць отрибків українськими повстанцями, отрибки зі станиці о. Целіва порозбігалися самі і жемію погроз не хочуть вертатися до попередньої служби в істрибітельні батальйони.

З причини облав і провокацій з нашої оторони було вбитими 9-ть повстаців. Знову з більшовицької оторони було 5-ть вбитими, а 2-а раненими. В наслідок облав було арештованих більше число людей, але арештованих і придержаних було 36 чоловік.

8. Господарка.

Господарка представляється дуже погано, бо поле добре не оброблене господарське знаряддя знищене, а виглядів на краде немає, а це до того грозить голод, бо більшовики забирають останнє збіжжя, муку, доби виконати 100% наложеного контингенту. Є люди, які зараз вже не мають хліба, а до нового напевно буде бракувати багатьом, бо попереднє босота стягнула, а подруге був неврожай. Населення дуже боїться голоду і різними способами старається цьому запобігти, одначе не всім це вдається. Крім цього над населенням висить загроза заснування колгоспів, якого вешо дуже боїться, бо має нагоду бачити і говорити з колгоспниками зі Сходу, які, як перед живими, так і по живих ходили купувати хліб і говорили про голод на УСЗ. Мало можність довідатися про погану господарку і тяжку працю в колгоспах; бачило воі вигідні цих "щасливих" чорнокрапючих людей. Колгосп для людей це найбільша кара, яка тільки може бути на землі.

У торгівлі в загальному майже зміи немає. Та ж сама спекуляція і обмін, що була попереднього місяця; ті ж самі браки і недомагання, що були попередньо. До райцентрів були привезли манофактуру і це деякі дрібні речі / між ними і американські дарунки, які продавали своїм працівникам, які частинно розпродували до кооператив по селах, де можна було дістати тільки в обміну за яйця. Це одначе не могло заспокоїти потреб села, так, що населення змушене змушен спекулювати в різні способи. Люди роблять самотони / значно менше, як попереднього року, бо відчувається брак барабоки, які продають, а за гроші купують манофактуру і обуву та сплачують податки і вожки незадані молокопоставки, мясопоставки, сінопоставки і інші грабійпоставки. Зараз бачиться, що між населенням відчувається брак грошей, наслідком чого ціни товарів на базарах стали вищі, як попередніх місяців.

З браку поживи/барабани, оїна, ячменю/ населення бе домашню тварин /безрого, корови/, а яко виробляє виробі і продає на базарах, а в грінши їде у західні райони, де був кращий урожай і купує збіжжя з мануфактуру. За час осені таким способом збирано багато домашніх звірят. Багато людей випродує коні, які зараз по дуже дешевій ціні. Одного ярмарочного дня в м. Гусятин було так багато коней, що продавали майже за дармо /один кінь 19-ть кабованців/. Неймовірним здається, але це був факт. В тому напрямку держава їде на руку, бо за два - три коні їде для селянинові окіру на пару чобіт. З цього виходить, що більшовики хочуть, щоб населення зубохіло, бо в пролетарські скорше зорганізують колгоспи і закріпляться на українській землі.

Промисел розвинений слабо. По селах можна стрікнати ткацькі зарстати, які в браку часу були не діяльні і державні опітзаводи, які в цьому місці продукували мало опірту. Крім цього у терені є одна гарбарня, три цегольні і одна крохмальня.

4. Пропаганда.

Тому, що у більшовиків зміст цього місяця заповнило контінгентова кампанія, до якої заангіжовані всі органи адміністрації, і пропаганда не була заведбана. В основу мітінгів, які відбулися по селах і в райцентрах/хоча у меншій кількості, як попередніх місяців, лягли безупинні заклики до селян, щоб здали 100% належного контінгенту і щоб населення не слухало "брехливых підлептів" бандитів бандеровців, які кажуть не здавати контінгенту і ворають, що бандеровців вже багато немає, і скоро їх знищать. Далше на адреси тих, які не здають контінгенту і шльють погрози суду, арештування і вивозу на тяжкі роботи, які зараз же по мітінгу реалізують.

Замітним є, що при всяких нагодах, більшовики переконують людей, що до війни між західними аліянтами, а СРСР не дійде. Що вони є в думках відносинах і з СРСР, як могутньою державою, всі члосяться і стараються бути в тривкому союзі.

Дуже багато говорять про "щасливе життя" радянської людини, про забезпечення демобілізованих Червоної Армії, вдів та опіт. В деяких районах до цього вживають кінофільми /в останнє було поширене в р-ні Гусятин і Терезовля/. Найчастіше в кіно можна бачити фільми з життя демобілізованих; які вони щасливі сидять поза столами, їдять і пють вина і горілки. Висвітлюють щасливе родинне життя дивних демобілізованих і радіоне життя родин, яких оїни, чи чоловіки погинули на фронті і т.п. Врозумило, що така брехня у глядачів може викликати тільки сміх, бо жи всі факти, які отричаються на кожному кроці заперечують пропагандивні видумки більшовиків. Кожен має можливість бачити подия інвалідів без рук і без ніг, які ходять за шматком хліба і нарікають на СРСР, на цілий світ і на самих себе за що вони довзали, а вдови та опіт проклинають без жодного страху всює світ і сталінську кліку разом зі Сталіном. Якщо до села приїде таке "кіно", то населення втікає і не хоче дивитися на нього, а коли поспитати їх, чому вони не їдуть, то завжди можна почути від них відповідь: "Чи я це мало надивився на те кіно? Та вони всі, як те кіно."

Обласна і центральні газети до оїл доходять точно, а що вже районі то раз, або два рази на два тижні. Найбільш заведбане видання районних газет є в районі Білобожниця. Переважача частина населення газет не читає, але якщо появляються цікаві статті на міжнародні теми, то майже кожен громадянин знає про них.

Лозунги: "Дамо більше хліба нашої рідній державі!"

"Хліб державі - понад план!"

"Перевиконуйте план загатівель!"

"Дамо країні більше хліба, масла, м'яса, овочів!" і т.п.

5. Шкільництво.

У кожному райцентрі є зорганізовані ОШ, а в кожному селі НОШ, або ПСОШ - це вже залежить від села і учнів. Фреквенція дітей є дуже погана

на це впливають холодні осінні дні, бо дівчата не має доброго взуття і теплої одягу, а школи до цього часу ще не опалювані. Програма більшовицьких шкіл є велика і якщоб учителі передавали як слід, а учні солидні засвоювали, то в більшовицькій школі можна набути багато знання. Слід зазначити, що найбільшу увагу присвячують російській мові і літературі, не забуваючи пояснювати учням про "старшого" брата і його "високу" культуру. Натискають учителів виховувати молодь у комуністичному дусі, як сказала завідувача методжуца Мданова: "Виховання молоді у комуністичному дусі - це перше і найголовніше завдання, яке на нас накладає наша батьківщина і партія Леніна-Сталіна." Помимо більшовицької релігійної "толеранції", шкільні власті партком намагаються відкрити цілковито школу від церкви, про що говорять і нагадують учителів на учительських зборах і педжуцах. Директорам наказують, щоб вони заборонили дітям ходити до церкви, чого ці перші не можуть зробити, бо дівчата чим більше забороняти ходити до церкви, то вона ще частіше відвідує її.

Велику увагу звернули на організування комсомолу і піонерів по школах. В ряді шкіл, як було попереднього року, не втягають, але на кожному кроці говорять про ці ярмакі гуртки молоді, про їхній корисний вплив на розвиток молодого людини і про konieczність комуністичного виховання молоді. Однак молоді це все легковажить, так, що до комсомолу і піонерів до цього часу не вступив майже ніхто, за винятком старих членів.

Зараз у терені в порівнянні до минулого шкільного року знаходяться оя більше учителів зі східних областей СРСР, головню українців. Якщо приглянемося директорам шкіл, то значно переважають частину становлять люди з СУЗ. Більшість учительства є кваліфікованого. Кваліфікацією значної частини учительства є педжурон. Часто можна стрінути, що шкільна програма навчання є для самих учителів затажка, однак більшовики різніми курсами, педжуцями і плакуваннями у роботі це вирівнюють. Та на їхній життєвий рівень і тої освіти забагато. Зарплата на удержання не виотарчає, так, що радянський учитель, який не має близько рідні, мується чорно бідувати, як останній зебрак. Зараз населення, з браку хліба, не хоче приймати на удержання і тому кожний мується радити собі по-різному, а найчастіше займається спекуляцією.

В цьому місяці у кожному райцентрі відбулися учительські збори, на яких брали участь представники з райпарткому, РВНО, всі директори, завідувачі і учителі. Як приклад переходу зборів, подаю у райцентрі Пробіжна. Збори відбулися 7. X, на яких було присутніх 78 чоловік. Найскорше вибрано президію, яка складалася з 6-и чоловік, а саме: Лядозька - завідувач РВНО, Кузик - інспектор РВНО, Бондар - з відділу пропаганди і три учителі, РСМ. Перший виступив Бондар. Говорив про деяких радянських письменників, які відважались писати в деяких журналах у фашистівському дусі і про виправлення цих помилок. Кожному учителеві доручив це докладно перестудіювати і засвоїти собі так, щоб кожний був ворожо настроєний до фашистів, як ворогів народу. На прикінці виступу говорив на тему: "Мирова Конференція проволікається."

Після цього говорила завідувача метод. кабінету про обов'язки радянського вчителя. Віддала говорила Лядозька на тему: "Завдання фашистівської ідеології" і "Що дала і зробила доброго для нас велика партія Леніна-Сталіна." На цьому ж учительські збори закінчені. З цього бачимо, що більшовики різними способами намагаються перевиховати учительство в СУЗ, а впарі в тим виховати у комуністичному дусі нашу молодь.

6. Просвіта.

Хоча у райцентрах і деяких селах /навіть більш свідомих/ є організовані клуби і проводять невеличку роботу, то все ж таки культурно-освітня робота більшовиків у терені стоїть на дуже низькому рівні. Організовані при клубах забави і деякі кумедійки на сцені не вдаються собі симпатії між населенням. Населення не хоче на це вестися, через що не робить ходних заходів в справі заснування клубів. В цьому місяці більшовики на культурно-освітнє життя на селі не звертали найменшої уваги.

7. Інтелігенція.

Радянська інтелігенція - це головні працівники адміністрації і учителі СШ та НСШ. По національності більшість українці, в тому числі східняки і галичани. Українці з ЗУЗ перебувають головні по селах і повняють учительську працю. Багато з них стараються докзати велику лояльність владі і тому точно виконують свої обов'язки і топчуть слідами східняків, хоча по суті їхнє відношення до влади є вороже. Стрічаються і такі, які, хоча бояться переслідувань зі сторони влади, але не довають у маски партійних, ходять до церкви і конспіративно співпрацюють з повстанцями. Знову та інтелігенція з ЗУЗ, яка живе по містах - це в більшості невідомий елемент, який підчиняється кожній владі, яка тільки є, щоби зберегти своє існування. Якщо отримують національно свідомі одиниці, то вони також виконують солідно, принаймні про людське око, наложені обов'язки, а зі своїми думками та ворожими настроями скриваються, бо бояться переслідування НКВД.

Інтелігенція з СУЗ - це головні партійні та ідейні комуністи, які щиро і солідно виконують свою працю. Вони керують політичним і економічним життям районів; за те мають і добру зарплату і більші можливості діставати товари щоденного вжитку. Однак те того всього на життя подосить отатком не вистарчає і вони радять собі в тому, а саме: без відома влади від ольської адміністрації беруть собі відповідну кількість грошей, вбіжжя і інших продуктів для особистого користування. Наприклад наведу факт, як поведилося в тому випадкові інтелігент "вищої" сфери: Начальник МТБ від фінансиста зажадав 1000 крб. для власного користування і сказав таке: "От понимаем, ти знаеш, как сделать: щод дело наше харашо і черт не догадается как это случилось.". Згаданий фінансист, боячись переслідування МТБ, мусів це законспірувати перед усіми. Сказав тільки повстанцям, до яких мав довіру, а коли його запитали, чому не робить з цього потягнення, то він відповів, що це не перший раз і як можна прискаржувати одному на другого, коли кожний з них це робить. Подібних прикладів стрічалось багато. Чи кожний з них не бачив тоді, що це не по - комуністичному? Чи може бути солідарність між робітником, а вищою сферою радянської інтелігенції - партійним? Все це вони добре бачуть, але вони знають, що селянина і робітника можна потягнути і останній шматок хліба забрати за задачу контингенту, податку, та інших налогів вони знають, що для селянина вже не товариші, а його вивожувачі, паразити. Не кажу, що інтелігенція з СУЗ - це сама голода. Стрічаються і між ними національно свідомі одиниці, які є вороже наставлені до більшовицького режиму. В розмові з ними про український визвольний рух, бачиться, що вони наш рух не осуджують з московсько-азійським лубкизмом, але об'єктивно, а то і прихильно. Дуже помітним у них є взаємне недовіра, яке повстало в наслідок безперестанних переслідувань НКВД і МВБ.

8. Служба здоров'я.

Служба здоров'я в терені існує, але тільки про око, бо поміч в неї невелика подерше через брак медикаментів у аптеках, а подруге для тяжко хворих шпитальних будинків. Тяжко хворих населення лікує в м. Чортків. Аптеки і шпиталі є, вправді, в кожному райцентрі, за винятком р-ну Пробіжна, але вони є малі і невідповідно уряджені. Тому, що у Пробіжні немає шпиталю, по селах цього району є отворені санпункти, в яких працюють фельчери і санітарки.

9. Суспільна опіка.

З суспільної опіки потребуючі користають дуже мало. Матеріальної користи не приносять вона навіть інвалідам "вітчизнянці" війни, бо в одержаній місячній ренти /50-150 крб./ не можливо себе удержати, а після теперішніх спекуляційних ціл, то вона навіть курдюку не вистане на тютюн. Тому не диво, що блукає скільки не забезпечених інвалідів і отворто нарікає на владу і її працівників та висказує своє незадоволення в існуючого режиму. Те саме в вдовами і сиротами, яких чоловіки і батьки погинули в рядах Червоної Армії на німецько-більшовицькому фронті.

10. Відбудова.

Відбудова у терені протягом місяця не проводилась.

11. Червона Армія.

Тут беру під увагу тих червоноармійців, які кватирують на підсобних господарствах /в р-ні Білбожинця в с. Ажуринька Слобідка і в р-і Тересовля/. В загальному вони участі в репресіях проти населення і визвольного руху не беруть. Головним їхнім завданням є працювати на полі і випасати худобу. Більша частина їх ходить без зброї. Їхні життєві умовини є дуже тяжкі і тому часто ходять попід хати, жебраючи хліба в людей. Політичними життям не цікавляться взагалі, а цілком кожного є наповник свідомості голодний шлунок, попити водки і покувати "харошу" "девушку". Багато з них стрічається без найменшого почуття інтелігенції, брусів зі звіриними інстинктами і екстремно аморальних.

II. Поляки:

Переселення поляків на захід зараз цілковито припинене. В цілому справа поляків у різних районах представляється рівно. Найбільше поляків залишилося у р-ні Білбожинця, менше у р-ні Копичинці, а у всіх інших, то майже всі виїхали, так, що залишилася тільки мішанці /пов'язані родинно українці з поляками/.

Ці поляки, що залишилися жити по селах, до українців про людське око відносять ся по добросусідськи, але по суті більшовики мають між ними добрих доносчиків, які отверто не можуть виступити, бо губляться в окружачому середовищі українців, серед яких думать зберегти своє життя і дістати "Монархія польського".

До більшовиків ставляться ворожо, з тих причин, що і до українців: мусять похитити, як їх односельчани і рідні, Галичину, а далше, як до ворога своєї нації, бо бачуть, що від них не будуть мати жодного помилування.

III. Жиди :

Кількість і заняття жидів від попереднього місяця не змінилися.

IV. Українське громадянство:

Зараз українське громадянство, як звичайно, цікаве знати, що буде далше, і тому часто задає такі питання, але по суті в дійсних політичних справах не дуже розбирається, а все їх політиканство опереться на віотках і витягнених висновків з більшовицької преси про всякі виступи громадських мужів за кордоном. Чекає збройного конфлікту між більшовиками, а західними альянтами і бачить у ньому одинокий рятунок перед загрозом більшовицького панування. До повстанців населення ставиться прихильно, але подекуди ця прихильність є пасивна, бо маси стеризовані і ограблені більшовиками; та в більшовті населення підмага повстанців матеріально і, як кажуть, добрим словом. До української визвольної боротьби українське громадянство ставиться з одушевленням, бо бачить, що жодний окупант не пренесе свободи і волі для українського народу. До більшовиків ставляться дуже ворожо. Причиною цього - це постійні збиток і терор, які чинять більшовики в українських селах. В людей мало національно свідомих ця несправедливість до більшовицького режиму впливає з соціального гніту. Стрічаються люди, які прихильно ставляться до більшовиків і співпрацюють з НКД і МГБ, однак таких є мало і їх всі інші проминають та засуджують, як зрадників народу.

В наслідок воєнної хуртовини мораль підупала, але це не твердження, що відносилося в загальному до українського населення, бо неморальні проступки окідні тільки в деяких одиницях. Більшість населення рішучо реагує на неморальну поведінку винуватців.

ЗАСВІДЧУВАЛЬНИЙ НАПИС СПРАВИ № _____

У справі (розділі опису, закінченому описі) підшито і пронумеровано 46 _____
(сорок шість) _____ аркушів;
у тому числі літерні номери _____;
пропущені номери _____
+ аркушів внутрішнього опису _____

Особливості фізичного стану та формування справи	Номери аркушів
1	2

Голов. слідчий _____
Посада _____ (підпис)
20.06 2018 року

Г. Мух _____
(ініціали (ініціал імені), прізвище)

Літер. праця м 9а

с.м.) _____ 47 (Сорок
9а
10.07.20